

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza

— © — Budapest, április hó 30. © —

Krónika.

Pesti dolgok.

— ápr. 27.

Mezitláb.

Boldogult Salamon Ödön barátunk, aki éppen mert rajongója volt a Nyugatnak, imádta Budapestet, holta napjáig nem tudott megvigasztalódni azon, hogy Budapest az egyetlen európai nagyváros, ahol még, a Kerepesi-uton, mezitlábás embereket látni. Pedig szegény barátunk még megérte a budai Halász-bástya kiépítését, mely Duna-sorunkat oly művészien széppé teszi; megérte az Erzsébet-hid büszke szerkezetét, melyhez fogható remekért a tengeren kell átszállani, New-Yorkba, az új Brooklyn-hidig. De annál jobban fájtak szegény Ödönnek a mi mezitlábásaink. Hogy egyugyanazon városban találtsák egymástól alig husz percz járásra a világ legszebb parlamenti épülete, s a Mezitlábás Jóskához — tehát nyilvánvalóan megszokott, sőt kedves helyi sajtósághoz — czimzett kocsma! Borzasztó!

Szegény Ödön nem volt eléggé folklorista, szocio-lógus és politikus, hogy a budapesti mezitlábát annak értékelte volna, ami: mementonak. Pedig az. Arra emlékezett és figyelmeztet, hogy Budapest egyelőre túlságos nagyvárosa a mi kis országunknak. Túlságos fényűző is a mi nagy szegénységünkhöz képest. Sőt túlságos lakott is ahhoz képest, hogy évről-évre vármegyeszámra hagyják itt ezt az országot az ő munkásemberei. Bizony a mi országunk még egy kicsit mezitlábás ország. Bizony nem egy uri pesti házban megesik, hogy a nagyságos ur azon kapja rajta a dadát, hogy mezitláb jár-ke a gyerekszobából a konyhába, ahogy otthon megszokta. A multkor ez ujságban szó volt a degenerátus epigonokról, kik csak könyveken keresztül tudják meglátni a világot. Efféle degenerátusságból van valami az egész városi civilizációban, melynek szimboluma az az ember, aki már nem tud czipő nélkül járni. Egészséges lábnak és embernek a czipőt teher gyanánt kellene éreznie. Aminthogy annak érzi is, s a mi városi kis gyerekeinket vagy két esztendő korukig nehéz leszoktatni arról, hogy czipőjüket, harisnyájukat minduntalan le ne vessék. A keményre kövezett városi uton való járás tulajdonképpen szintén kin és fáradtság a homokhoz, porhoz vagy sárhoz szokottnak, és Szent-István-napkor akárhány vidéki fucskát látni, aki czipőjét a kezében tartva, harisnyában baklat kis karavánjában a Váci-utcán végig. Magamnak is gyerekkoromban, Kec-

keméten, nagy gyönyörűségem telt benne, ha nyári eső után mezitláb engedtek szaladgálnom az udvaron a langyos, puha sárban. S jó néhány évvel később, kis gimnazista koromban, Eperjesen, tisztelettel elegy irigységgel néztem a tagbaszakadt szép tót lányokat, akik negyven fok körül járó hidegségben, szürke, fagyos téli hajnalban, a Vilecz-hegyen túlról, két óra járásnyiról, hegyen, völgyön, sikosra fagyott meredeken föl-le, mezitláb hozták be a savanyu vizet, kantánkint négy osztrák értékű krajczárért.

Ennek az országos mezitlábosságnak, melyet az ujabban örvendetesen felvirágzó néhány nagyobb vidéki város aligha tudott nagyon megváltoztatni: *kell*, hogy nyoma legyen a fővárosban is. Kell valami, ami arra emlékeztessen bennünket, hogy szegény ember vízzel főz, s aki nem akar vízzel főzni, annak ne tessék szegény embernek lenni. Valahányszor politikusaink és ujságíróink nagyuri mámorba esnek és világhódító nagyszerűségeken török a fejüket vagy betörök az egymás fejét: elvonultatnám a parlament s az ujságházak előtt a Kerepesi-ut mezitlábásait. S azt mondanám: amely országban fel sem tűnik, ha az emberek mezitláb járnak, ott van még egy és más baj a világhódítás körül. Se egységes Magyarország, se hatalmas magyar Habsburgságról, se magyar világhatalomról ne álmodjunk addig, amíg Magyarország mezitlábás ország. Még eddig minden hódító a csizmája sarkával taposott a meghódított népeken, s amíg minden magyar embernek nincs csizmája, addig, mezitláb, egy helyben topogunk. Gazdaggá, gazdaggá, gazdaggá kell tenni a magyart — enélkül nincs jövője. Gazdaggá, minden uton-módon; egészben, részenként, embereiben, városaiban. Minden egyes mezitlábbal, amelyikre csizma kerül, egyet lépünk a világhatalom felé. Csakhogy: a pénznek ne nagyon keressük a szagát. Aki meg akar gazdagodni, annak nem szabad nagyon válogatónak lennie.

... Mindez a nagy dolog egy igen kicsiny, legalább is méretek dolgában kicsiny dologról jut eszembe: arról a minduntalan felvetődő tervről, hogy a Margitszigeten játékbankot alapítanak, ha a becsületes erkölcsi fölháborodás minden fölbukkanásakor menten el nem buktatná. Ments isten, hogy együtt ne érezzek e fölháborodással, vagy ne higgyem őszintének. Ments isten, hogy magam is ne hevüljek a nagy és nemes férfiak, Deák Ferencz és Wenckheim Béla emléken, kikről minden ilyen esetben újra el szokták mondani, döntő argumentumul, hogy botot fogtak a németre, aki ily erkölcstelen tervvel hozakodott előttük elő. De mégis megkérdenék valamit. Vajjon akkor is botot fogott volna-e Deák Ferencz, ha az a német nem játékbank tervével jó, hanem valami apróra kidolgozott és

teljes plauzibilitásában kifejtett gyarmatpolitikáéval? Ha például kimutatta volna, megdönthetetlenül, annak lehetőségét, hogy Magyarország elfoglalja és birtokba vegye teszem Kubát és a Filippinákat? Ez a lehetőség, sajnos, nem volt meg soha s egyhamar nem is lesz meg, de ha megvolna, még pedig úgy, hogy jó következményei nem járnának együtt nemzeti szempontból való rosszakkal: vajjon Deák Ferencz nem kapna-e rajta? S ha menten, miután a tervet vállalta, figyelmeztetnék, hogy nem addig a: a gyarmatpolitika nem egyéb (aminthogy valóban nem egyéb) idegen emberek erkölcstelen kizsákmányolásánál, sőt meg-
rablásánál: vajjon azért Deák Ferencz letenne-e a tervről? Dehogyan tenne le; még a magyar anyákat is biztatná, hogy, ha tudják, czáfoljanak rá arra az ő hires mondására, hogy a magyar anyák csak egyszer szülnék egy esztendőben, és szállítsanak mentül több katonát a magyar imperium szolgálatára. Félek, hogy Deák Ferenczben, mikor az ő németjére botot fogott, tudtán kívül nem annyira az erkölcs dolgozott, mint inkább az a különbségtevés, melylyel önkéntelen tiszteljük Rózsa Sándort, de megvetjük a csirketolvajt.

Én azonban a mondó volnék, hogy a játékbank nem is olyan csirketolvajlás, legalább is nem kis stílusu. Tudom, hogy maga a játékbank nem teszi, s ha Magyarország hozzá nem lát végre a nagy arányú közlekedési és hitelpolitikához, az sem mentené meg, ha Budapestre ide telepítenők egész Sodomát és Gomorrát. De nem olyan kis dolog a játékbank; nézzék csak meg Monte Carlót, és kérdezzék meg, mint van az, hogy noha törvény törli el az ostendei bankot, azért a bank mégis megvan, játszik és virágzik? Egész Svájc, Olaszország és Páris városa nem él egyeből, mint az idegenek járásából, már pedig az idegenek kipróbált csalogatója a játékbank. Sajnálni a játékosnak nem kell, mert ha még úgy sajnálják is: tovább kergeti a szerencsét, ahol és ahogy teheti. Amerikában tüzzel-vassal pusztítják a játékbankokat, s a vége az, hogy most hajón épült ilyen bank, mely illő távolságra megy a parttól a tengerre, ahol már az exterritorialitás megkezdődik s a helyi rendőrségnek nincs hatalma, s csak azért is tovább játszanak rajta. Mért legyünk mi, éppen mi, jobbak a többi világnál, mikor ebből egészen bizonyos, hogy senkinek e világon haszna nem lesz, mert aki veszendő, az ugyis elvész, aki játékos, az ugyis játszik, nekünk ellenben kiszámíthatatlanul nagy az a kárunk, ami egy játékbank óriási idegenforgalmának s ezzel költekezésének s fogyasztásának elmaradó hasznával sujt bennünket. Budapestet, mint várost, ugyis imádja minden idegen, aki megfordult benne. Azonban nem siet újra idejönni, mert a várost már ismeri, találni azonban nem találni benne semmit. S ha már kifejlődött ez a hatalmas városunk, mely aránytalanul nagyobb méretű, mint aminő országunk egyéb állapotainak megfelelő: legalább kívülről hadd pótoljuk a forrásokat, melyeket belülről nem adhatunk meg neki. Nagyon is válogatósnak mégse kell lenni. Elvégre mi egyéb Páris a benne megforduló idegenek kilenczven százaléka számára, mint egy nagy stílusu éjjeli mulatóhely? Azért Franciaország mégsem szégyelli az ő Párisát. Ha meglesz a pénzünk: tehetünk róla, hogy az idegen egyebet is találjon itt, mint játszóbankot, s Budapest minden nagy és nemes

dologban is olyan Urbsa legyen a magyarnak, mint a francziának az ő Párisa. Jó lesz tudomásul vennünk, hogy Deák Ferencz hiába fogott botot az ő németjére, s hiába bőjtől és kuporog Budapest a nagy erkölcsösség közepett: azért mégis az a hire széles e világon, hogy Budapest, ó, Budapest pompás város: sehol női hust oly szépet és frisset olyan olcsón nem kapni, mint Budapesten! S ha egyáltalában valamiért lenéznek bennünket: *ezért* néznek le, olcsóságunkért, mezitlábunkért. Mihelyt csizma lesz a lábunkon, tisztelni fognak, s ha az ő hátukról hasitjuk a csizmának valót, annál jobban tisztelnek.

Trull.

Tengerek vándora.

Ott szállt hajónk a tenger közepén,
Lent zöld, sötét viz -- fönn kék, tiszta fény.
Semerre part s a végtelen habon
Világokat átlengő nyugalom.

A korlátvashoz dölve hangtalan
Édes álmokba játszottam magam.
Feledve minden régi sebhelyet,
Vitt a hajó a tengerek felett.

Ringott a hullám tőlem és felém
S egy ringatózó hullám tetején —
... Nem, sohasem kel égi útra már! —
Feküdt egy tépett, holt fecskemadár.

Hogyan kerültél vajjon, mondd, ide,
Hol nincsen lomb s eresznek sincs hire,
Hol csak napfény s vihar zúgása jár.
Hogy jöttél erre, óh fecskemadár?

Tudom, követve szálló társaid,
Öröklött vágyad délvidékre vitt,
Ahol nincs tél s ezernyi fecskehad
Csicsergve szálldos nyíló fák alatt.

S a légnek országútján szállva át,
Gyengült erőd. Fáradság tört reád.
S a míg a többi boldog partot ért,
Soha nem látod te a honi tért.

Akikkel együtt szoktál szállani,
Fog-e bánkódni érted valaki?
Vagy boldog lesz, hogy fészked rá maradt,
S nem kell hordozni szalmaszálakat?

Üres helyed, ne félj, betölti más,
Csak téged ért ez a bús változás,
A többi társad mind tovább repül,
S maradsz te itten egyes egyedül.

Csak én mélázok el sírod felett,
Ki végig küzdve bús küzdelmeket,
A boldog élet délhonába át
Láttam vonulni emberek raját.

És oly kevés ért messzi partokat,
És oly sokat örök mélység fogad.
Az élet zúg... hajónk már messze jár.
Isten veled, holt, szárny szegett madár!

Pásztor Árpád.

Léni története.

Irta: BEDE JÓB.

I.

A kis bolt ajtóabláit a két öreg betette. Az ablakok fölé felakasztották a karton-takarókat. A petróleum-lámpát, mely a bolt közepén lógott, eloltották s egy szegényes gyertyát gyújtottak. A faggyuja azonnal olvadozni is kezdett, míg a láng duruzsolva égett a faggyu szivárgása miatt. Egy kicsit még hallgatóztak, hogy nem jelentkezik-e sóért, dohányért, heringért egy elkésett vevő. Csend volt; már nagyon késő volt; senkise jött. A nedves éjszakában a városvég olyan kihalt volt, mintha egész nap temettek volna.

Az öreg ember, kit Márjon Kelemennek hívtak, fáradtan leült a több helyen meghorpadt és lekopott asztal mellé és idegesen kiáltott:

— Hát add a vacsorát, Róza!

Róza, a felesége, a kemence-sütő ajtaját kinyitotta és kivett onnan egy vaslábast, tele főtt krumplival, mely csak gyengén párolgott. Mellé egy fél kenyeret tett és egy kést, egy kanalat, meg sót. Egy törött száju kancsót is hozott, tele vízzel.

Leültek. A sárgás lángu gyertya mellett a férfi arcza még soványabbnak látszott, szeme egészen belesüppedt üregébe, alig maradt meg belőle valami. Amig evett, nagyon nehezen lélegzett. Az asszonyon kevésbé látszott a nyomoruság. Kövér volt és piros.

— Rossz idő jár a boltra, — kezdte a szót a férj — ilyen szegénységben még nem voltunk.

Az asszony arczára két könnycsepp gördült.

— Mit csinálunk Lénnel? Itt megvénül és elsovad. Már a szavát is alig hallani.

— Férjhez adjuk hát — felelt haragosan az öreg. — Valamit valahonnan a föld fenekéről is előkerítünk és Lénnit férjhez adjuk. A többi Márjon leányok, a gazdagok, mind férjhez mentek rég.

— Igen, ez fáj nekem is, — siránkozott a másik — ujjal mutatnak ránk a gazdag Márjonok és kiég a szemem, hogy mindig hánytorgatják, hogy Léni vén leány marad. A kelengyét már hat év óta mind megvarrta magának szegény, négy ruhát is varrt a varróban. Vagy háromszáz forintot, ha össze lehetne szerezni valahonnan...

— Honnan?

Sóhajtoztak. Megakadt mind a kettőjük szava. Az asszony is tudta, mit akar a férje moridani s az ember is sejtette asszonyának gondolatát.

Árnyékok himbálóztak a gyertya pislogása miatt, szomoruan, lassudan, méla tánczot lejtve, hasonlót ahhoz, amit a temetőben a lidérczfény tánczol.

— A házat gondolod — szólt végre rekedten a férj.

— A házat, igen...

Ismét sóhajtoztak. Nézték a házat. A füstös mestergerendát, mely jó esztendőben és rossz esztendőben ötven év óta van felettük, a falakat, a vastag, jó meleg falakat az övék ez. Oh, úgy gondolták, hogy csak a halál költözteti ki őket innen.

— Hát jó... Eladjuk ezt a házat.

— Eladjuk. Négyszáz forintot adnak érte. Háromszáz forint ebből a Lénné. Százból majd mi nézünk valahol távolabb egy kunyhót. Nekünk már úgy is mindegy... Lénnit férjhez adjuk.

— Szegény Léni, ugyis eleget sirt már.

Mig e beszédek voltak, a szomszéd szobában aludt Léni, fehér párnán, fehér takaró alatt, édesen. Álmában felszabadult szive a sok keserüségtől és boldog volt. Nem

sirt, hogy a többi Márjon leányok már mind férjhez mentek. Azt álmodta, hogy őt is feleségnek kérték. Most bucsuzott. Regényes képekben visszajött az iskola, a csorba fogu Kati nénivel. Az udvaron a fiuk osztályai felől leskelődnek vala rá, mert Léni olyan szép leány.

Aztán a szegény házba a szomszédok regényeket költöttek Lénnel. És regényeket beszélnek a varróban is a leányok, meg valahányszor férjhez ment a városban egy, mindenki a maga leendő esküvőjéről ábrándozott.

— Léni férjhez fog menni — hallotta álmában.

Felébredt egy perczre és mintha valóban is hallaná, hogy a másik szobában a szegény édes öregek az ő férjhezadásáról tanakodnak.

Nyugodtan, elégedetten tanakodnak és nem hallja, hogy a tervezgetésekbe sirás vegyül, a régi, jó ház elvesztése miatt, csöndes, bus siratás...

II.

És úgy volt, lássák, hogy másnap reggel, mikor még az utszéli kőhalmokról le sem olvadt mind a dér, egy szekér állott meg a bolt előtt. Nagy, löcsös szekér volt, Pelérről jött és Szántó felé ment vásárra, megrakottan vásznakkal, kartonokkal és pokróczokkal. Nyeltes Ferencz jött a szekérrel, a pelei gyolcsos. Nagy, hangos szóval köszöntötte Márjonékat.

Sokat beszélt és parolázott az öregekkel, míg a háta mögött egy szálas, szögletes legény bujt elő, rángatva a bajuszát, mint egy óriási drótláb.

— Na, öcsém, na — biztatta Nyeltes — hát na, elő a virtussal. Na, hát, ez kérem, az én segédem, Elek, aki nem fér már a bőrébe és a maga kezére akar a vásároknak kereskedni és meg akar házasodni, több szóval: meg van bolondulva, na hát jól van, mondok, elég nagy kamasz már, na, elhoztam, hadd nézze meg Lénnit.

Az öregek ezzel földre vonultak és Léni egyedül maradt Elekkel.

Másképen képzelte és másképen álmodta mindezt Léni. Egy perczre most úgy érezte, hogy eddig való álmai, melyek a bolt füledt levegőjében buján, sok szinnel és ragyogással nőttek, most egyszerre a pelei boltos ajtónyitása közben kiszöktek a dérről fődött, hideg országuttra és megfagytak ott. De nem baj. Majd visszajönnek, majd. Férjhez kell mennie, ahogy rendel egy szegény leánynak a sors.

Ez volt az eljegyzés. Sietve kellett aztán Nyelteséknek elmenni, hogy a vásárról le ne késsenek.

Az öreg Márjon eladta a házat. Két hónap mulva esküdtek.

Milyen különös esküvő volt! A vőlegény egy krajczár nélkül érkezett; a szekeret is abból a pénzből fizette, mit hozományának kapott. Bokrétát is itt csináltatott csak s ezt is a háromszáz forintból fizette; a cigányt is ebből, aki az ebédnél muzsikált.

Az öregek nézték. Szívük reszketett. Mintha ennek az öreg háznak egy-egy darabját dobná oda Elek a szerkesnek, a bokrétáért, a muzsikáért. Ah, de hát Lénnit férjhez kellett adni, mert a többi Márjon leányok mind férjhez mentek.

Busan ették az esküvői ebédet, míg a gazdag Márjonok, kik eljövének, jóizüen habzsoztak.

Léni Elek mellett ült. Mosolygott és szerelmes szive az egész világ iránt tele volt jószággal e pillanatban.

A két öreg megcsókolta bucsuzásra édes gyermekét. Elszállott a nóta. Elszállott Léni, kit az ura elvitt Pele felé, a házzal együtt.

Az öregek elpakoltak és elköltöztek egy szegény kis kunyhóba, mely bevakolva se volt egészen. Félpatics oldalai ki- és begörbültek.

Aludni se tudtak. Ott ültek fázva két gyékényszéken és vén szemekből megeredt a könny. A kicsiny házban az árnyékok nem himbálóztak úgy, mint amott. Hanem egyetlen nagy árnyék fogta át az egészet, mint egy szörnyeteg.

— Te a házat siratod! — fakadt fel az asszony keserűen.

Hallgattak.

Téli fagyot hirdető szél sivitott a kunyhó körül, a vékony jegenyék között.

— Én, látod, — sirt tovább az asszony — én Lénit siratom. Kár volt úgy odaadni, félek, hogy nem lesz boldog.

— Ha akar, visszajön! — nyugtatta a férj.

De csak nem volt otthonos a ház. Egyiknek sincs kedve, hogy rendet csináljon a kunyhóban.

III.

Valóban visszajött. Egy hónap nem múlt el és Léni lépett be egyedül.

— Úgy történt, — szólt szepegeve — hogy mindössze két vásáron voltunk és Elek azt mondta, hogy a pénz már elfogyott. Korcsmázott, tudják. Aztán azt mondta Elek, hogy már hazajöhetnek. Mindent eladott, még a gyűrűmet is. Ezt érdemeltem én? Én ezt nem érdemeltem.

— Nem érdemelted, Léni.

Leültették, gondozgatták. És ime, nagyon, nagyon örvendettek, hogy Léni hazajött.

— Férjhez adtuk, — szóltak dicsekedve — mint a többi Márjon ahogy férjhez adta a leányát. A házasság nem sikerült, erről sem mi nem tehetünk, sem Léni nem tehet.

Aztán vigan, fiatalosan hozzáfogtak a kunyhó rendezéséhez, takarításához.

És Léni napfényes ablak mellé ült és nézte, nézte az országot, amely olyan méla és szomorú így késő alkonyatkor.

Krónika II.

Kleinné.

— ápr. 27.

Kleinné, ahogy elfogták, ahogy most a bíróság nyaggatja, faggatja, ahogy a törvényt ismeri, tudja, hogy embert ölni szörnyűség. Csak tudja, de nem hiszi. Kalandor nő-lelke értetlenül bámul az egyensúlyért és megtorlásért mozgósított társadalomra: csakugyan, lehetséges? Oly nagy dolog, hogy az a vén ember még éljen? Oly irtózat, hogy nem él? Hány férget pusztítanak el naponta és nem csinálnak belőle akkora húhót. Hát minek éljen az az ember, mikor a halála rám olyan hasznos lehetett volna? Hiszen nem is ember volt az, hanem férfi!

Az isten áldja meg a birákat, ügyészeket, ügyvédeket, szakértőket s egyéb nadrágban járó hatósági közeget, hogy olyan romlatlan, szolid életet éltek és éppoly kevésbé ismerik a rossz nőszemélyeket, mint a holdbeli embert. Ifjuságuknak becsületére válik mostani óriási tudatlanságuk, de mostani hivatásuknak nem ártana, ha illo tempore bővebb tapasztalatokat szereztek volna. Akkor megértenék, amit ma nagy apparátussal hiába akarnak kisütni: annak az elvetemült nőnek a megfoghatatlan egykedvűségét, amivel gyil-

kolni, titkolni, szökni és tagadni tudott. Tudnák, hogy a rossz nők előtt, éppen mivel rosszak, abszolúte nincs értéke a férfinak. Hogy ebben a kétlábu teremtésben, mely előbb a romlása volt, most csak a megélhetés talaját látja. Mint a kukac a sajtot, úgy eszi meg minden lelki furdalás nélkül, a jognak teljes érzetével, mert ez a fajta, mely utána jár, a karjába zárja, aztán otthagyja és közben is arra törekszik, hogy minél olcsóbban szabaduljon tőle, abszolúte nem tudja megismerni azt a nagy értéket és fontosságot, melyet a jogrend neki tulajdonít.

Nincs az embernek az az utálata, lenézése és ellenségeskedése, mint azé a nőé, aki egyre zsarolja az embert és bárkinek számára csókot és ugynevezett üdvösséget tartogat. Azok a jámbor birák és egyebek sohasem fizettek pinczérnőnek, aki azt tartja, hogy aprópénzt visszaadni nem kell, aki pedig nem kéri vissza, vagy szó nélkül engedi, hogy megtartsa magának, annak kicsinylőleg és minden átmenet nélkül hátat fordítanak, holott az imént még gyujtó pillantással léptek hozzá. Ama kiváló urak sohse láttak késelést ilyen éjjeli tivornyahelyen, amikor a nőstény a megkéseltnek öléből egyszerűen átköltözik a késelőébe s amikor azt a rendőr elviszi, még az utolsó perczen is ellopja az óráját, vagy odaszól neki:

— Add nekem a pénzedet, hisz neked már úgy sem kell!

Elvetemült, ronda teremtések, de én úgy találom, hogy minden becsületes embernek ismerni kellene őket s csak a hasonlóan ronda férfiaknak szabad őket kerülni. Mert nekik joguk van a rondasághoz és lelketlenséghez, azt a gyűlölködő lenézést a férfiak értéke iránt éppen a férfiak okozták, akik velük szemben állva, mindig csak rondáknak és értékteleneknek, bujáknak és nőteleneknek mutatkoztak. Honnan tudhatná Klein Francziska, hogy Tolsztojk és szüz államügyészek is vannak a férfiak között, mikor hánytvetett élete során sohasem találkozott velük. És honnan vegye azt az erkölcsi magas állást, mely a polgári életben kötelező s melyért a francziák forradalmat csináltak: hogy Tolsztoj Leó, a próféta és Sikora János, a vén kéjencz, egyformán becsesek a társadalomnak s a törvény előtt az egyiknek az élete éppen annyit ér, mint a másiké.

Nehéz tudomány ez, de természetesnek találjuk, ha egy feudális nagy urnak nem fér a fejébe, ellenben nem értjük, ha egy romlott asszony nem tudja fölérni észszel. Pedig képtelenség, ennél fogva igen nagy érdekelttség, oly óriási intelligencia kell hozzá, hogy ezt a magától értetődő, szükséges, de nem létező és ténybelileg be nem igazolható egyenlőséget valaki kapiskálja. Nekünk könnyű, mert a mi érdekünk megkívánja, hogy egyenlőknek valljanak bennünket, ennél fogva az okoskodásunk sohasem jut zavarba, mikor jogczimeket kell fölhozni. De egy kalandor asszonynak? Annak ugyan semmi haszna az egyenlőségből? Ellenben minden tapasztalata és logikája azt mondja neki, hogy ezek az emberek nem emberek, hogy pusztulásuk nem árt nekünk, hogy az ilyen megfojtani, ha ezzel több pénzhez jut, mintha nem fojtaná meg, tiszta élelmesség, egyszerű balekkifosztás. Az olyannak oly mindegy, hogy ez a kalandor odabent az ottománon

lélegzik-e vagy nem, hogy a maga lábán megy-e haza, vagy zsákba varrva kerül el a lakásáról. A földolog, hogy eljött s most már nincs itt és hogy zsákba lehetett varrni: az egy csomó pénzt hozott, melylyel Párisba lehetett utazni.

Természetes, hogy ezt az egykedvűséget a szakértők, akik bármennyire is értenek a dolgukhoz, mégis csak a bevett erkölcsi felfogás szempontjából indulnak ki, teljes lelki tömpultségnek veszik. Pedig ez a gyilkosságban tömpult lélek a legérzékenyebben tud reagálni csekélyebb, sőt igen csekély dolgokra. Sőt még erkölcsi önérzete is van. Gyermekeinek irt levelében olyan erkölcsi tanítások vannak, minőt akármelyik tisztos anya írhatna, csak a bűnös mult és eltapodtság tudatában az övé sokkal intenzívebb. Nem vagyok gonosztevő, csak mártír. Még ebben is igaza van. Nem ő intézte élete sorját, nem ő akarta, hogy pénzhez csak becstelenség és gyilkosság útján juthasson. Nagyon természetesnek találjuk, hogy az erkölcs törvényeit a tisztességes emberek állapítsák meg, pedig a bűnösöknek erre több a kvalifikációjuk. A derék emberek erkölcsi tételei megannyi kirótt adó az ismeretlen és számba nem vett viszonyok között élőkre. De ha a zsebmetsző mondja: ne lopj! akkor a tanításnak szociologus alapja van; ő tudja, miként lopnak a tolvajok és tudja azt is, mi kell ahhoz, hogy valaki ne lopjon.

És ugyancsak előítélet alapján tartják szörnyűsegebbnek, hogy nő létére tudott ez az asszony gyilkolni. Miért volna ez szörnyűsegebb, holott éppen az ellenkezője áll? Csak a testi erő és exponáltsága adja meg a férfinak a gyilkossághoz való nagyobb diszpozíciót, minden egyéb pszichikai tekintetben, a született gyilkos inkább a nők között terem, mint a férfiak között. Indulataik hevesebbek, ok és okozat náluk nincs arányban. Jaj volna a bűnösöknek, ha gyöngé nők csinálnának büntetőtörvénykönyvet. A halálbüntetés csak úgy repülne és fegyház, börtön, fogház fölösleges disztinkciók volnának. Nincs kegyetlenebb teremtés a világon a nőnél, míg gondolkodik és indulataira reagál. Erről különben már szoltam egyszer s azóta nem volt okom változtatni a fölfogásomon.

Klein ur szerepe ebben a pörben nem érdekel. Vonásai elmosódottak. Olykor démonnak, máskor bárgyu. Alfonz urnak látszik. Annyi bizonyos, hogy ez az ur sem volt olyan, hogy feleségének más fölfogást adhatott volna a férfiak baromi voltáról és értékéről. Hogy ki a tettben vétkeesebb kettőjük közül, melyikök fojtotta meg az áldozatot, azt nem fogják a bizonyítás során soha sem kideríteni. Pszihikailag valószínűbb, hogy ez az asszony tette, akiben teoretikusan fölmerült a gyilkosság ideája, a férfi pedig orvul és ravaszul ápolta benne és mindenképpen gondoskodott róla, hogy a megfogamzott gondolat az asszonyban kényszerideává erősödjék. Hogyan ítélnék fölötük: ezen a világ nem fog nyugtalankodni. Ha ártatlanul fölakasztják is, az sem baj. Ha érdemetlenül megszabadul a bitófától, az sem jelent semmit, csak újból kiderül, ami ellen pedig a földi igazságszolgáltatás kézzel-lábbal tiltakozik, hogy a bírói eljárás büntetni tud, de igazságot megállapítani képtelen.

Kóbor Tamás.

Miattad . . .

Életem párja, miattad van,
Hogy társtalan' bolyongok ideleenn,
Életem párja, miattad van,
Hogy árva és hideg a tűzhelyem.

Életem párja, miattad van,
Hogy bús mezőmön nem ring dús vetés,
Életem párja, miattad van,
Hogy boldogságom is csak szenvedés.

Életem párja, miattad van,
Hogy elhibázott élet életem,
Életem párja, miattad van,
Hogy mindezt jóvá sohse tehetem.

Csergő Hugó.

Éva.

Irta: FEHÉR JUDIT.

I.

Egy téli délutánon, abban az időtájban, amikor Budapestén jour-ra harangoznak, egy fiatal asszony csengetett egy szép kis palota fekete vaszifrázatokkal diszitett világossárga kapuján.

— Idehaza van a nagyságos asszony? — kérdezte az ajtót nyitó nőcseleedtől.

A leány igenlő válaszára az asszony végigsietett az előszobán, a gyéren világított, nagystilű ebédlőn és bizalmas ösmerősként nyitott be egy virágillattal telített kis szalonba, ahol a háziasszony éppen úgy, mint ahogy a regényekben meg van írva: fehér pongyolában ábrándozott a tizenötödik Lajos korabeli kerevet selyem párnáin, a gázkandallótól megvilágított szoba félhomályában.

— Te vagy az, Éva? Mily jó, hogy jössz — üdvözölte a vendégét. — De — tette hozzá kissé hidegben — csak így, egyedül?

— Igen, egyedül — beszélt a zavarban levő emberek gyorsaságával a vendég. — Az uramnak sok dolga lehet ma, mert még reggel elment hazulról.

— Sok időt tölt mostanában az urad házon kívül és keveset dolgozik — jegyezte meg a háziasszony, mig leültette a vendégét. — Nem tűnt ez fel neked?

— De igen, feltűnt — válaszolt a fiatal asszony és beledugta kezeit csipkés karmantyujába, mintha hamarosan el akarna menni, vagy mintha még idebent is fázna. De a háziasszony ideges mozdulattal nyult a karmantyú után és folytatta:

— És te nem is sejtéd, édes Évám, hogy mit csinál az urad házon kívül és hogy mi az oka annak, hogy nem dolgozik?

— Nem csak sejtéd, de tudom — szolt Éva — és éppen azért nem kíváncsiskodom.

— Ezt nem jól teszed, mert ezzel sérted az urad hiuságát. Nem mondom, hogy féltékenységi jelenetekkel rontsd meg a házi békét, de egy asszonynak, különösen egy művész feleségének, érdeklődést kell mutatnia az ura dolgai iránt akkor is, ha azok nem érdeklik, egy kevés féltékenységet kell szinlelnie akkor is, ha nem féltékeny.

— Tudod, édes Olgám, hogy én nem tartozom a diplomatikus feleségek közé.

— Ez éppen a baj. Sőt annyira nem tartozol a diplomatikus feleségek közé, hogy magad viszed bele az

uradat a házasságtörésbe. Lássuk csak . . . Te azt mondtad az imént, hogy az urad még reggel elment hazulról. Ebből én azt következtetem, hogy neked nagy takarításod volt az ebédlőben, a szalonban, a spájzban, vagy isten tudja, hogy hol. Korán fölkelte, ahogy a jó háziasszonyhoz illik és az urad is korán fölbredt a porolás zajára, amely kiverte a fejéből a mai napra a munkához való hangulatot. Persze te ezt nem hagyod helyben, mert az is egyik nagy hibád, hogy nem tudsz kellően disztinváltni, és a művészetet olybá veszed, mint bármely polgári foglalkozást, amelynek teljesítése nem annyira a hangulaton, mint az akaraton mulik . . . De gyerünk tovább. Az urad sokára kapta meg a reggelijét, mert minden cseléd mozgósítva volt a nagy takarítás érdekében, te pedig arra sem értél rá, hogy megcsókoljad, mert jelen kellett lenned ama vitágtörténeti eseménynél, hogy a másik szobában felveszik a szőnyeget. Igaz? Az urad várt még egy darabig, hogy vele a háznál törődjék valaki. De mikor látta, hogy hiába: sértett hiúsága és a te szeretethiányod eszébe juttatta, hogy vannak illatos asszonyi interieurök, amelyek előtte nyitva állanak és hol nem a nagytakarítás a legfontosabb dolog a világon.

Éva nevetett.

— Tegyük fel, hogy igazad van. Mit bizonyít ez?

— Semmi mást, csak azt, hogy te nem születél arra, hogy művész ember felesége légy. Mondtam már neked: te lettél volna a legtökéletesebb hitves a római hőskor, vagy a középkori romantikus asszonykultusz idejében, szóval mindig akkor, amikor a férfi *igazán és egészen* férfi volt, amikor a világ urának kicsinyes, hiúságtól ment öntudatát, a kőhöz hasonló egyöntetűséggel és tömörséggel hatotta át a maga hivatásának nagysága. De ma, amikor a kor enervált férfja sokszor kivetkőzik férfiúi sajátjaiból, ma, amikor nekünk, asszonyoknak kell egymás között azt az élet-halálharcot vívnunk a férfiert, akit szeretünk, amelyet hajdan, a hamisítatlan ösztönök korában a férfi vivott az asszonyért: maga-magának is, az urának is átka egy ilyen feleség, mint te vagy, akinek az a tragikum, hogy a hősi idők asszonyának ép testével és lelkeivel született bele egy dekadens világba.

Éva elálmosodott egy kicsit a kandalló melegétől, mert barátnője hosszú tirádája nem mondott neki semmi újat. Fáradt hangon kérdezte hát:

— Mit akarsz tőlem mindezekkel, édes Olgám?

— Semmit, csak azt, hogy egy kicsit megváltozzál és boldog légy — szolt Olga a nagylelkűségnek egy hanyagul grandiózus mozdulatával. — Mert csakis rajtad mulik, hogy az urad osztatlan hűséggel szeressen.

— Az uram csapodárságai, ez idő szerint, úgy látom, jobban fájnak neked, mint nekem — jegyezte meg élesen Éva.

Olga hátrakapta a fejét, mintha megütötték volna, de csakhamar folytatta:

— Mondd úgy: hogy fájnak nekem is, mert mind a kettőtököt egyformán szeretlek és mert azonfelül egy boldog házasságlet nyugalmában látom a legfőbb biztosítékát annak, hogy az urad szép dolgokat alkothasson.

Éva mosolygott. Rég tudta, hogy Olga az ő urába szerelmes. Barátnője szerelmének az alternatíváival is tisztában volt már. Kitapasztalta, hogy ha az ura más asszonynak udvarol, Olga megköveteli és elvárja tőle, a feleségtől, hogy férjére gyakorolt varázsával vessen véget a viszonyoknak és szabadítsa őt meg a féltékenység kinjaitól. Viszont ha látta, hogy a férfi szíve a házi tüzhely felé fordult: Olga azon volt, hogy egyenetlenségeket támaszson férj és feleség között, hogy elvohja a férfit a házaselettől, amelynek bensőségét épp úgy nem nézhette féltékenység nélkül, mint a férfi törvénytelen viszonyait.

Mert Olga hatni tudott az Éva férjére egy bizonyos

irányban, valaminthogy hatni tud minden okos asszony a férfire, ha az őt nem is szereti, akinek egy életet szentel. Olga tudta magáról, hogy nem szép; a tükre azt is megmondta neki, hogy nem egészen fiatal többé és látva, hogy érzelmei a szeretett férfinél nem számíthatnak viszonzásra, olyan formában tette azokat a lábai elé, hogy alakja a férfi szemében ne csak komikus, hanem kissé szent is legyen. Tömjénezte mint művészt és felelevenítette és rendszerbe szedte bálványá külön használatára a művészi megértés kissé elcsépett törvényeit. Neki mindent szabad volt megtennie, Olga szerint, a művészet szent nevében, ami más halandónak tiltva van. És kultuszt üzve belőle, Olga mintegy példát kívánt adni a világnak. Köztulajdonná akarta tenni imádottját, egyes asszonyokra irányuló féltékenységében, mert érezte, hogy így senkinek sem jut belőle sok. Mint egy arkangyal, kiterjesztett szárnyakkal védte őt a világ kritikája ellenében, a feleséggel szemben meg a leggyakrabban az anyós képebe öltözött. Csak ő engedett meg magának, céljai elérésére, a férfival szemben egy-egy kijelentést.

— Ez a szobor gyönyörű — szolt, amikor időnként megnyíltak előtte a férfi műtermének ajtai. — Különösen nagy, nemes és eredeti a gondolat, amelyben fogantatott. De munka közben az egész ellaposodott egy kicsit, nem tudom, nem tévedek-e, de én úgy találom, hogy nincs benne elég »svung«. Maga az utóbbi időben bizonyára megint sokat ült a felesége szoknyája mellett. Én, ha király lehetnék a művészet birodalmában, első sorban, kötelezővé tenném alattvalóim számára a coelibátust, mert a házasság nyárspolgáriás szelleme, világ kezdete óta, megakasztja a művész szabad szárnyalását.

Majd amikor a férfi a házon kívül szerelte a friss benyomásokat, Olga, aki tudta, hogy minden művész milyen gyermekesen hiszékeny és babonás, amikor művészi sikerekről van szó, megsokallván a dolgot, így nyilatkozott:

— Mi történt magával? Ezek a vonalak oly puhák, ebből a szoborból hiányzik a maga karakterisztikus keménysége. Vigyázzon magára. Gondoljon arra, hogy a művészetnek tartozik azzal, hogy léha szórakozásokban ne fecsérelje el az erejét.

Olga ezekkel a kritikákkal azon volt, hogy elzárja, majd kinyissa, a helyzet kívánalmaihoz képest, a kezügyében fekvő szellentűket. Szavának azért is volt némi súlya, mert, ámbár ő maga csak lélekben kultiválta a művészet minden fajtáját, egyforma szeretettel, egy dologban szintén művésznő volt: szenvedélyesen szeretett és tudott is dolgozni a különböző ember-anyagokon, a maga céljainak elérésére. Osztatlan elismerés vette körül a világ szemében, amióta az urából, egy kedves, léha fickóból, a maga életművészetének nagy apparátusával, magas állású államhivatalnokot csinált. De Olga szerényen kitért az elismerés elől és sikerült neki elhítenie az emberekkel, az urával, de még maga-magával is, hogy minden az ura érdemeinek megkoronázásaképpen, az ő hozzájárulása nélkül történt. Mert okos asszony létére tisztában volt azzal, hogy az élet sikereinek legnagyobb titka abban rejlik, hogy az ember annyira tökéletesedjék a hazugságban, hogy ne legyen őszinte önmagával szemben sem.

Olga nagyon fiatalon hozzászoktathatta magát ahhoz, hogy az őszinte érzések fényűzését csak ott engedje meg magának, ahol ezzel a maga céljainak nem árthatott. Eredendőleg jó szíve és világosan látó egyénisége a sok dreszura folytán deformálódott, tele volt foltokkal és törésekkel, mint egy jegezesedésében külső körülmények által megakasztott kristály. Ha beszélt, egyszer a szubtilitásig megfinomodott észleletek szokatlan alakulatával lepte meg az embert, máskor meg izléstelen, elcsépett formákkal untatott. Volt egy gyakran visszatérő hangulata, amikor kifáradva a sok *akarástól*, valami grandiózus kimerültségben,

magát elhagyva ült a kanapén, míg nagy, okos, hidegszinű szemei céltalanul néztek maguk elé. Ilyenkor ez az asszony, aki nem adta el csak lelkének meggyőződéseit, emlékeztetett azokra a kiélt és meghervadt leányokra, akik testük eladásából élnek.

Most is így ült ebben a perczen Éva előtt, titkos és téveteg mosolylyal az ajkán. Pongyolájának nyitott ujjai szabadon hagyták kissé hosszú és fáradtan lelógó karjait, a ruha felső kivágása pedig nyakánál a vállakat engedte látni. Olga nem tartozott a sovány asszonyok közé, de volt valami különös szögletesség a formáiban, ami hozzájárulva bőrének száraz, szinte meszes texturájához, testének valami csontvázszerű meztelenséget kölcsönözött. Nem volt nagyon magas, de ebben a poseban — mintha benső tartalma megnövesztené a külsőt — olyan nagynak tűnt fel az Éva szemében, mint egy árnyék, mint egy apokaliptikus alak.

Eva törte meg a csendet.

— Azt hiszem, Irén jött. Mintha a hangját hallanám.

Éva nem tévedett, csakugyan megérkezett Irén, aki régi barátnője és szellemi neveltje volt Olgának. Olga belezsuggerálta ebbe a kissé kövér és lusta asszonyba, akinek a fantáziája rest volt arra, hogy első kézből fogadja magába a benyomásokat, minden érzését, még az Éva férjéhez való szerelmét is. Médiumnak kitűnő volt Irén, Olgának pedig szüksége volt valaki megértésére, mert rég tudjuk, hogy a legőszintébb és legmélyebb érzések is vannak bizonyos pose-jai, amelyeket az ember megun mindég önmaga előtt eljátszani. Irén pedig barátnőnek született, mert mindég tudta, hogy mit kell tennie, hogy a másik meg legyen vele elégedve. Egy szép napon az Olga nyakába borult és megvallotta neki, hogy az általa imádott férfibe ő is szerelmes. Ez a fordulat meghatotta Olgát, aki minden okossága mellett, a legtöbb asszony módjára, nem tudott megszabadulni az irodalom hatásai alól, amelynek legraffináltabb termékeit valóságos testi kéjek között élvezte. Azóta együtt ábrándoztak »róla«. Olga a maga nagyobb, vadabb és merészebb fantáziájának szabadon lobogó tüzenél, Irén diszkrétebb módon, néha hónapokig úgy, mintha minden elcsendesedett volna a szívében. De finom tapintatával megérezte, hogy mikor tegye a férfi-elem távolmaradása folytán tespedő egyhanguságot kissé drámaivá. Ilyenkor berontott Olgához és zokogva vágta magát a kanapéra, vagy valamely puha karosszékbe:

— Nem, nem bírom tovább. Tudod rám jött a vágy. Meghalok utána.

Olga szelíden mosolygott, barátnője haját és arcát czirógatva.

— Ó te kedves, te szegény! Most te vagy úgy mint én voltam a multkor. Na, ne sirj, ne félj, elmulik. Lásd én többet szenvedek, mert én jobban szeretem őt. Erősödj meg az én példámon.

Azután leültek beszélgetni, és lelkük egészen összeforrt a vágyak és ábrándok közösségében, amelyek nem voltak mindég kis leányosan ártatlanok. A két asszony elmondta egymásnak érzéseik egyszer gyermekes, máskor perverz titkait. Az utóbbiakban különösen előljárt Olga, aki férfiasan nagy akarnoksága mellett, úgy telve volt az érzékek poézisével, mint az antikvilág haetérai. A szerelemre vonatkozó beszélgetéseikben kornolyan megtárgyalták a parasztcselédek vidékről felhozott naiv babonáit, különösen hittek a bájitalokban. Ám ez nem gátolta őket abban, hogy egy félóra mulva Baudelaire legraffináltabb verseiben a művelt szellemük elragadtatásával gyönyörködjenek. De bármit tettek és beszélgettek, abból a szerelemből éltek, amelynek létezéséről a férfi, akire vonatkozott, a legkijózanítóbb okból, kényelmi szempontokból, nem vett tudomást. Egyszer szelíden, cél nélkül usztak ennek a szerelemnek a hullámain mint hattyuk a csendes

tó vizén; máskor incselkedtek a nevében, mint faunok távollétében az egymás között játszó nimfák; majd a tudás késével bonczolgatták az alkotó elemeit, bizarr kéjjel vágkálva a saját szívek mélyében. Az antik bujaság vadságából, a romantika átszellemült hangulataiból és a modernség sokszínű virágaiból koszorut kötöttek és az érzések eme nagy és öntudatos gazdagságával ölelték körül a férfi alakját.

Bálványuk feleségét, Évát, természetesen lenézték, és gyűlölték egy kicsit. De azért barátságot és szeretetet szinleltek iránta, szükségük volt rá mindenképpen, ugynevezett technikai okokból, hogy az urával többször együtt lehessenek, éppugy, mint azért, hogy a szeretett férfi csókjaitól impregnált testének látása még egy izzel gazdagítsa számukra a dolgok amugy is kesernyés pikantériáját. Olga állandóan idomitani akarta őt a maga céljaira. Irén akként kedveskedett vele mint a dajka, amikor a gyermeket álomba akarja ringatni.

— Mért van nálad oly sötét? Látni szeretném Évát — jelentette ki Irén, alig hogy letette a kabátját, és felgyújtotta a villanyt. A világosság elárasztotta a három asszony alakját. Irén, ragyogó fekete hajával és hófehér arcával szép, de puha, állatias, allatomos és nyugtalanító volt, mint a délszláv asszonyok. Olga azok közé a lények közé tartozott, akik már a születésükkor sem voltak fiatalok és mintha csak most szállt volna rá egy halavány és kisérteties sugára az ifjuságnak, abban a korban, amelyben a normálisan fejlődött asszonyi szervezetek elvirulnak. Mig Éva az emberi faj erőteljes fiatalságát képviselte ebben az elvéhédhét világban. A biblikus idők asszonyai, akik Éva ősanánk vérbeli unokái voltak, lehettek ilyen angyalian és egyuttal állatiasan szépek. Azoknak lehetett ilyen csodálatosan buja, szénfekete hajuk, ilyen gyönyörű, nagy szemük, amelyben mint a csillagvirág leveleinek himes bársonyán a színek változása a legmélyebb feketeségből a gyémánt szürkeségébe olvad bele, ilyen érzékeny vérvörös és mégis átszellemült kifejezésű szájuk, amely éppoly alkalmasnak látszik arra, hogy egy tulvilági csoda kinyilatkoztatása csendüljön meg rajta, mint arra, hogy sok, sok édes csókot adjon.

— Mily szép vagy ma Éva! — szolt Olga is, Irén is az őszinte elragadtatás hangján Évához. Teát szolgáltak föl és Eva csészejére hajolva, kissé unott mosolylyal háritotta el magától a hizelkedést.

— Vedd tudomásul: gyönyörű szép vagy — folytatta Irén. — Igazán, a férfiak különösek.

De Éva nem volt kíváncsi arra, hogy mért ütközik meg Irén a férfiak különőségén. Csend lett hát és az asszonyok hallgatagon ették a sandwicheket.

— Az uradat láttam ma délelőtt, kocsin — kezdte Irén ujra, Évához fordulva.

— Igen? — szolt amaz szórakozottan.

— Egyedül volt? — kérdezte Éva helyett lesütött szemmel Olga.

— Egyedül, azt hiszem legalább ...

Olga rászolt Irénre.

— Éva előtt nincs ok a titkolódzásra. Ő maga mondta az elébb, hogy mindent tud. Valld meg őszintén, hogy az ura másodmagával ült a kocsiban.

— Én nem szoltam semmit — tiltakozott fontoskodva Irén.

— Ne okoskodjál — türelmetlenkedett Olga. Éva nemcsak hogy tud mindent, de nem is törődik a dologgal semmit. Meg akarja várni míg az ura uszályhordozója lesz egy színésznőnek, egy olyan asszonynak, aki teljesen lejártta magát, akit ma már nem vesznek komolyan, csak a naiv kezdők és az elzüllött férfiak. Meg tudom érteni, hogy egy okos asszony bele hagyja menni az urát egy nagystilű asszonynyal való kalandba, aki neki méltó

vetélytársnője lehet és akit legyőzni, hizeleghet a hiuságának. De egy ilyennel! . . . Én természettudományi alapon állok és nem vagyok finnyás, de ennek az asszonynak a csókja után undorodnám az uram ajkától.

Éva ideges lett.

— Tudom, mit akartok tőlem — szólt ingerült hangon. Jó . . . Véget vetek ennek a viszonynak. De úgy megundorodtam ezektől a dolgoktól, az egész élettől, hogy ne lepjen meg benneteket, ha egy napon beleugrom a Dunába.

Az asszonyok nevettek ezen a kijelentésen, mint egy kedélyes tréfán, elégedetten összenéztek és Irén az egyik oldalról, Olga a másik oldalról megcsókolta Évát.

II.

Éva örült, hogy egyedül mehet haza Olgától. Kiment sétálni a Dunapartra, mert a két asszonynyal eltöltött délután szomjassá tette a friss levegőre.

Gyorsan haladt végig a korzón, tekintetével rátapadva a budai hegyek lámpa-csillagokkal kivert, sötét vonalára. Majd megállt a korláthoz támaszkodva, hogy a holdsütött víz szépségében gyönyörködjék. Óriási jégtablák usztak a vizen lefelé, a nagy testek méltóságteljes lassuságával. Éva megirigyelte őket.

— Mily jó lehet így uszni, szünet nélkül, lefelé és azután elmulni, feloszlani a napsütés csókjaitól! — gondolta magában. Mily jó volna ráülni egy ilyen nagy jégtablára és elmenni a hátán az ösmeretlen messzeségbe? . . .

— Csak ezen a lépcsőn kellene lemenni — sugta neki egy hang. — Csak egy pár lépés az egész . . . És akkor egyesülhetnék azzal a sok szépséggel, fényességgel és titokzatossággal, ami most körülöttem van.

— Nem, nem — viaskodott vele a józan ész szava. Haza kell mennem . . . Várnak rám . . . És hogy megszabaduljon a kísértéstől, arra kényszerítette magát, hogy köznapra gondoljon. Emlékezetébe erőszakosan felidézte, hogy mit adott ki a szakácsnőjének vacsorára és hogy mit fog csinálni holnap. Akaratának koncentrált erejével hatott a testére, hogy az megforduljon, és lehülve, mintegy önönmaga számára idegenné válva, tért be egy mellékutczába, hogy hazafelé induljon.

Hazaérve, a nagy, művészien berendezett lakás milieurjében, a halált illető gondolatai más formában rohanták meg. A nehéz szekrények, a padmalyig érő kandallók, amelyek létezésüket az ura monumentális dolgok iránt való előszeretetének köszönhetek, úgy hatottak ma rá, mint sirbaltok és temetőbeli obeliszkok. Félt egyedül lenni közöttük és azzal az ürügygyel, hogy a tűzre tegyen, becsengette a szobaleányt.

De csakhamar kiküldte újra. Öt év óta volt asszony és ennyi idő alatt nagyon megszokta a magányt, amelynek meg voltak az ő számára a maga csendes örömei. Asszonykorában kedvelte meg az események és szenvedélyek nélküli, a tiszta, a leányos életet, mert leánykorában, vagyis természeténél fogva, szerelmes hajlandósága volt. De hogy asszonynya válva, érzelmei a maguk megfinomodott érzékiségében, teljesen kivirulhassanak, szükségé volt a lelki élet harmóniájára, amelyben házasságában nem volt része.

Szerelemből ment férjhez egy híres művészhez, de a házastársi viszony ebben a szerelemből kötött frigyben, két különböző vérmérséklet összetalálkozásából és a dolgok természetéből kifolyólag, nagyon különössé alakult. A férj már az első esztendőben néha hetekig nem törődött a feleséggel. Elfoglalta a munka, vagy lekötötte egy asszony. Éva pedig szó nélkül elfogadta ezt a helyzetet, aminek az volt a magyarázata, hogy kiábrándulva a férjéből, csak olyankor érezte jól magát, amikor magába elmerülve, meg-

tisztulhatott egy félig-meddig hazuggá és holtta vált érzelem erőszakos fölélesztésétől. Am a férjének kisebb-nagyobb időközökben eszébe jutott, hogy neki felesége van. És reá a megújodott házaselet egy új viszony ingerével és egy régi viszony nélkülözhetetlen megszokásával hatott.

Évát azonban, aki könnyen viselte az elhanyagolt feleség sorsát, megalázta a saját szemében, hogy az urának csak a szeretője legyen. De azért e miatt nem panaszkodott, mert lelkének kissé túlzott szemérmessége arra kényszerítette, hogy eltitkolja a sebeket, amelyek neki fájnak. Meg azután be is látta, hogy minden hiábavaló volna, hogy az urára, erre a pogány és élvvagyó művésztermészetre, másképpen, mint az érzelmein keresztül hatni nem lehet. Hogy a helyzetet mégis hozzáfinomítsa a maga egyéniségéhez, ösztönszerűleg azon volt, hogy mind a kettőjükben szubtilizálódjon a szerelem ama formája, amely iránt az ura fogékony volt. De ezzel is csak annyit ért el, hogy eme szerelmi viszony nagyobb és egyénibb varázsa visszavitte a férfit a szeretők karjaiból a feleséghez. Am ezek a vissza-visszatérő mézeshetek, az évek multával, csak a férfi számára voltak telve illúziókkal, mert Éva, a fokozódó kiábrándulás arányában, mindinkább megundorodott ettől a házaselettől, amely gyöngédebb érzések kapcsa híjján, tisztán csak a szerelem fellobbanására épült.

Sokszor fellázadt a sors ellen, amely neki, egy polgári élet tisztességére született asszonynak, az eldobott, majd újra visszavett szeretők szerepét juttatta. És olykor önmaga ellen fordulva, amiért a dolgokat idáig hagyta fejlődni, undorodott maga-magától is, úgy érezve; hogy asszonyi önérzetének tisztaságára egy szégyenteljes élet mocsokja vet homályt.

A művészetet is megutálta, amióta annyit hallott beszélni róla. Imádkozta pedig, amíg azt hitte, hogy műhelyeiben olyan lázas csendességben születnek meg az emberi elme isteni megnyilatkozásai, amilyen észrevétlenül fakad életre a nap lehelletétől, a föld tavaszi virágzása. De nagyon sokat kellett szenvednie a művészet nevében, ráragadt minden falat kenyerére mint a csiriz, amely megtálatja a rendetlen cipész feleségével a kész lábbelit is. Azonfelül Olga a művészi hivatás jogczimén idegenítette el az urát a polgári élet minden erkölcsétől. Mert amióta Olga, a dicsvágyára hatva, mind jobban belelopta a művészszebe a maga perverz fantáziájának finom mérgét, kéjelegve abban, hogy az, aki őt mint asszonyt semmibe sem veszi, még sem tudja magát kivonni az ő lelkének tüzes csókja alól: Éva mind gyakrabban valamely nagy és döntő elhatározás küszöbén állott.

Nem tudott sehogysem behelyezkedni az Olga által felépített hazugságok keretébe, de hasztalan kísérlette meg visszafelé fordítani az Olga nagystilű rutinjával megoldozott kerekéket. Sőt egyszer-mászor azon vette magát észre, hogy hiuságán keresztül ő is meg van fogva és be van állítva az Olga céljaira. Ilyenkor mindig elhatározta, hogy szakítani fog Olgával. De ez nem ment oly könnyen. Azután még ha ő el is távolodik végleg tőle, ez nem változtatott volna a helyzeten, mert vele maradt volna az ura, akinek mindinkább lelki szükségletévé vált, hogy ünnepeljék.

Visszagondolva a mai délután legújabb intrikáira, Éva szomoruan megállapította magában, hogy Olga megfosztotta házaseletüket az egyedüli mozzanattól, amely abban azelőtt tiszta volt: attól, hogy ő soha nem kaczerkodott az urával és a férfi visszatérései egy ösztönszerű érzés eredményeképpen, az ő hozzájárulása nélkül következtek be. Mig most, az Olga mesterkedései folytán, asszonyi hiuságán keresztül, ő is bűnrészessé volt téve egy dologban, amelynek léhaságát azelőtt az tette elviselhetőbbé a számára, hogy a férje részéről megnyilatkozása volt egy elementáris érzelemnek és hogy ő maga benne passzív szerepet játszott.

(Vége köv.)

Párisi levél.

— apr. 26.

A Montmartre felé.

A vidám szellemek, akiknek a kacagása a pezsgő-dugó sikoltásához vagy a pisztoly ravaszának elcsattanásához hasonlít, már régen átköltöztek a Rive Gaucheról, a Szajna balpartjáról a montmartrei dombra, amelynek szent neve: La Butte.

A Murger bohémjei még itt laktak a Quartier Latinban, amelynek nemzetközi diákserege közé vetett a balparti sors. De este, mikor a boulevardok során végig kigyózik a lámpák pillangórajja, mikor a tömeg zсібajából, omnibuszlovak csilingeléséből kisivít az estilapok czime: »La Presse!«, »La Liberté«, akkor az emberforgatag a sok idegennel együtt engem is felkap és visz a jobbpartra, a Montmartre felé...

Az omnibusz tetejéről lehet a legjobban megvetni a világot. És a bohémek is, azt hiszem, az imperiálon tették meg azt a nagy vándorlást a Mons Sacerhez, a montmartrei dombhoz. Az ember leszurja a három scout az ellenőr markába és ezen a potom áron egyszerre szivig benne van a »gaité gauloise«-ban, a híres francia vidámságban.

Alighogy egy-kettőt csattog a lovak patája, egy trombita rotyogva ad magáról életjelt. Négytagu rezes banda ül az omnibusz tetején és a »karmesterük« rövid beszédet tart a közönséghez:

— Mesdames et messieurs, ha úgy tetszik, eljátszszuk önöknek a kitünő, pompás és nagyszerű »Valse des jaloux«-t. Nagyon meg lesznek elégedve. C'est rigolo.

Szentimentális és mégis pikáns fordulatú dal zendül fel a bárka tetején, amely lassan uszik a párisi tarka fények, kusza hangok hullámain.

»Un petit trotin«, egy kis munkásleány kissé fáradtan dül a nagy, lapos faskatulyára, amely mellette van és kissé oldalt hajtja a fejét, hogy a keringőt hallja vagy hogy a fehér fátyolpillangó ne zavarja, amely kaczerán simogatja az állát. Mellettem két-három külföldi diák énekel együtt a bandával — ők a lehangosabbak — és folyton egy nevet hajtogatnak:

— Jeannette, Jeannette...

Most veszem csak észre, hogy mi van a bokrukban. Egy pajkos szemű, gödrös állu kis párisi leány, a Boul' Mich (boulevard Saint-Michel) egy szépe. Ott van mellette a »férje« is, egy diák, akit arról lehet megismerni, hogy ő a legkomorabb. Aminek egy kis féltékenység a muló oka. A »karmester« ösztönszerűleg eléje tartja a trombita száját, hogy bedobja a művészi honoráriumot.

Lármásan, zeneszóval így imbolyog végig a kocsi — a rendőr csak mosolyogva néz fel reá — girbe-gurba utcákon, szegényebb városrészekben. A cabarette üvegkeretén át látni lehet a kék zubbonyos, piros sálos, casquettes munkásokat, amint egy-egy pohár ital fölött hevesen gesztikulálnak. Az italt zöld színéről perroquetnek; papagálynak keresztelte el a párisi humor és ez a nagy, exotikus madár láthatatlan szárnycsapásaival dominálja a nyomorúság házáit, amelyek innen messze felkapaszkodnak a Buttere. Az absynth ez a zöld madár.

A girbe-gurba utcák utvesztője után végre egy ragyogó lámpasor, széles, fás és szabad út nyílik. A nyüzsgő, kiabáló, daloló tömeg felett transzparensnek usznak, amelyek alá tódulnak az emberek. A Boulevard Rochechouart kigyózik itt. Ez már a multságok, a vidámságok városa, a kacagó Montmartre.

Amióta az irodalom és a művészet vették pártfogásukba ezt a »dombot«, azóta kezdik mindinkább kijebb

szorítani a csirkefogók és lorettek hadát. A mulató Páris itt egyesül és a jókedv hullámai lassankint benyomultak a Butte Montmartre legkisebb utcáiba is, ahol egy kis transzparens nyomán gombamódra nyílnak a cabaret-k és egyéb vidám helyiségek. Ennek a pierrot-világnak már megvan a maga művészi és irodalmi szimbóluma, a két malom: a Moulin Rouge és a Moulin de la Galette, felettük pedig a nyujtózkodó fekete macska, a Chat Noir.

Aki egy kissé járatos a történelemben, tudja, hogy valamennyi montmartrei cabaret ősanja a Chat Noir volt, amely immár bevonult a hivatalosan és finnyásan elzárkózott francia művészetbe is. Az előkelő Champs Elyséen, a Beaux-Arts szalonjában éppen most van kiállítva a Willette híres festménye, amely a Chat Noir falát díszítette. A francia állam megvásárolta a Luxembourg számára. Lehet, hogy ez az első lépés a Montmartre hanyatlása és halhatatlansága felé.

Mert az a Montmartre, amelyet a Willette festménye allegorizál, nemcsak a jókedvnek, fesztelen mulatozásnak, hanem az irodalmi és művészi életnek a melegágya volt. Még most is az annyira, hogy ellátja egész Páris cabaret artistique-okkal.

A Willette festménye tüneményes vízió, amelyet azonban az álmából folyton felriaszt rövid időre egy-egy éles kacagás vagy egy rideg halálgondolat. Azt szimbolizálja, amint a Montmartre tarka népe az éjszaka zavartalan égboltján át cavalcadeban rohog. A csillagok is színházi starok, röpke primaballerinák. A cavalcadeot elől Pierrot vezeti, aki kilőtt pisztolyt tart a kezében és a következő pillanatban össze fog roskadni Colombine karjai közt. Utánuk álomszerű összevisszaságban mulató fiatal emberek, öregek, grisetek, lorettek, tánczosnők robognak szilaj mámorban, diabolikusan égő szemmel vagy féktelen mozdulattal. A színes felhőkbe, amelyek közt usznak, beletornyollik a Moulin Rouge piros, szárnyaszegett vitorlája és belenyávo a Chat Noir, a zöldszemű fekete macska jajja. Az egész vízió felett pedig ott lebeg gunyosan az istenfélő szó: »Parce Domine...« Isten irgalmazz...

A Champs Elysées tavaszi mámora után ez a festmény a halál gondolatával állítja meg az embert. Vajjon a Butte Montmartre fellendülése nem volt-e csakugyan egy ellankadt, elzüllött nemzet utolsó fellobbanása, amelyben iszákosság, bűn és művészet testvériesen egyesült? Vajjon igazat kárognak-e a hollók, hogy a grande nation hanyatlak? Azt hiszem, a próféták még csalódní fognak. Páris egyelőre vár és tavaszi pompában várja az elkövetkezőket.

Az ősi törzsnek talán bizony lesz még olyan hajtása, mint ez a Montmartre volt, a maga friss, erős és teljesen párisi művészetével. Mert akármilyen vásári komédiának, csapszéki élczelődésnek és trágár mulatozásnak is tünik fel a felületes idegen előtt a montmartrei Buczka cabaretjeinek az élete, nagy művészi mult van mögötte, amely ma is parfümöt ad nem mindig művészi élvezeteinek.

Akármilyen kis cabaretbe is teszi be az ember a lábát, ott találja a falon egy-egy Willette, Steinlen, Abel Faivre vagy Toulouse-Lautrec rajzát, festményét. Az egykori lázas fiatalok a cabaret világából vitték haza színes hangulataikat, művészi impresszióikat. A még élők ma már híres mesterek.

Amilyen művészi, olyan irodalmi multja is van a cabaretnek. Nem egy irodalmi karriér ott kezdődött, mint például a Maurice Donnay pályafutása is. Maurice Rollinat, aki olyan szárnyaszegetten végezte az életét, a Montmartre világából nőtt ki. Paul Delmet, a nemrég elhunyt chansonnier dalait még most is szívesen hallgatjuk a cabaretkben. Még él Marcel Legay, a hosszuhaju, patetikus bán és egy vaskos költeménykötettel épen most lépett az irodalmi fórum elé. Xavier Privas, a »chansonnier-k királya« még fiatal ember, mert mint a cabaret prospektusa irodalmi

argot-n jelenti, abban a korban van, amikor az asszonyok harmincz évesnek mondják magukat. És a cabaret-k szerény dobogója alatt, egy-egy bock mellett ott ülnek a fiatalok, akik cigarettázva, zsebredugott kézzel álnak fel a pódiumra, hogy elénekeljék vagy elszavalják a saját szerzeményüket. Ma még csak a cabaretk kis közönsége tapsol nekik vezényszóra háromszor, maholnap talán már szárnyára veszi őket a világhíresség.

Hiszen természetes, hogy nem mindegyikben szunynyad egy-egy Rollinat szikrája és az embert különös érzés lepi meg, amikor egy kópasz, komoly, már nem fiatal és puha szakállas ember áll elénk — szinte a Verlaine frappáns maszkjában, — hogy rekedt hangján elszavalja kissé sápadt szerelmes verseit. Ha nem is mind poéta, akit hallunk, de legalább törekszik az lenni. Talán a babér, talán a koldusbot lesz osztályrésze; ki tudná ezt megmondani az exotikus zöld »papagály« világában, a Montmartreon . . .

A minap a boulevardon állított meg egy meggörbült, száználmasan toprongyos alak és a pálinkagőzzel együtt ömlött ki a száján:

— Je suis poète, monsieur.

A zsebéből piszkos elnyűtt fedelű könyvet vett elő, az egykori szerelmes verskötetét és rekedten olvasta belőle:

C'est mon amour hyperboréique,
Chaste, pure, archipsychologique . . .

Néhány sout kapott a járókelőktől.
Egykor istennők öleléséről álmodozott . . .
V'là l'Montmartre!

Szini Gyula.

Gallo.

— Elbeszélés. —

Irta: ANATOLE FRANCE.

(5)

A bazilika alsó boltozatai nyitottak voltak és gyümölcs-, főzelék-, olaj-, bor-, pogácsaárusok, madárkereskedők, ékszerészek, könyvárusok és borbélyok üzlethelyiségeül szolgáltak. Pénzváltók ültek bennük apró asztalok mellett, melyeken arany- és ezüstpénzek heverték. És e boltok homályából kiáltások, kacajok, veszekedések lármája és erős szag áradt. A márvány fokokon, mindenütt, hol az árnyék kékre festette a követ, tétlenek koczkáztak, odébb ügyes-bajos emberek sétáltak fel és alá aggodalmaskodó ábrázattal, matrózok válogatták komoly képpel az élvezeteket, melyekért érdemes pénzüket kiadni s kíváncsiak olvasták a Rómából érkező híreket, gyorskezü görögök följegyzésében. A korinthusiak és idegenek e tömegébe tolatkvoán furakodtak vak koldusok, kéregető kópaszgyerekek, gyujtószál-árusok, csonka tengerészek, akik nyakukon hordozták hajótörésük tábláját. A bazilika tetejéről galambok szállnak csapatostól a térre, s a nap fényétől elboritva szemelgették a gabonaszemeket a forró kőcoczkák közül.

Egy tizenkétéves leány, barna- és bársonyhaju, miként egy Zakinthoszi ibolya, földre tette öcsikéjét, aki még járnai nem tudott, s egy csorba, levessel teli tányért helyezett melléje és egy fakanalat és így szólt:

— Egyél, Comatas, egyél és hallgass, mert különben elvisz a vörös ló.

Aztán, kezében egy obollal a halárus felé futott, aki tengeri füvekkel kipárnázott kosarai mögött állott. Arcza ráncos, mezitlen melle sáfrányszínű volt.

Közben azonban egy galamb, mely a kis Comatas

felett lebegett, lábujjaival a gyermek hajába kapaszkodott. És Comatas sirva hívta nénjét segítségül s könyvtől elfojtott hangon kiáltozott:

— Joessa! Joessa!

De Joessa nem hallotta.

A vén halász kosarában kutatott, a halak és csigák közt, valami jó falat után, melylyel kenyerének szárazságát kipótolja. Nem vett józú és drága halat, hanem olyat, amiből olcsón sokat kaphatott: felhajtott szoknyája öblébe három marék tengeri tuskét hajított.

És a kis Comatas, ki száját kerekre tátva, saját könnyeit itta, egyre kiáltozott:

— Joessa! Joessa!

Vénusz madara — Jupiter sasának példájára — nem ragadta fel a kis Comatást a ragyogó egekbe. A földön hagyta, s felrepülve, rózsaszín lábujjai között csak három göndör aranyhajszálat vitt föl.

És a gyermek, könyvtől ragyogó és portól maszatos ábrázattal csak szorongatta apró öklében a fakanalat és sirt a felborított leveles tányér mellett.

Annaeus Mela, három barátja kíséretében, felment a bazilika lépcsőin. Nem törődve a tolongó sokaság lármájával, a világnak jövődjé megújodásáról beszélt Cassius-szal.

— Az Istenek meghatározta napon minden jelenleg létező dolog, melynek rendjét és beosztását most látjuk, romba fog dőlni. Csillag csillagba ütődik; valamennyi anyag, mely a földet, levegőt és vizet alkotja, egyetlen lánggal ég el. Az emberi lelkek, az észrevehetetlen romok, az általános romhalmaz közepette, alapelemükhöz térnek vissza. Teljesen új világ . . .

E szót kiejtve, Annaeus Mela lábával egy földön fekvő embert lökött meg, aki az árnyékon elnyulva aludt. Valami agg volt, aki nagy művészettel rendezte el poros testén köpenyének lyukait. Tarisznyája, saruja, botja mellette heverték.

A prokonzul bátyja, ki mindig leereszkedő és jólelkű volt még a legalacsonyabb rendű emberekkel szemben is, bocsánatot akart kérni, de a földön fekvő ember nem engedte szóhoz jutni:

— Nézd meg jobban, hová rakod a lábad', barom — kiáltott rá — és adj alamizsnát a filozófus Pozocharesznek!

— Koldusbotot és tarisznyát látok — felelt a római mosolyogva. — De a filozófust nem látom még.

S mivel egy ezüstpénzt akart dobni Pozocharesznek, Apollodorosz megfogta kezét:

— Ne adj, Annaeus. Nem filozófus ez; még csak nem is ember.

— De én az vagyok — felelt Mela — ha pénzt adok neki, és ő is ember, ha elfogadja a pénzt. Mert minden állatok közül, egyedül csak az ember teszi e két dolgot. S nem látod, hogy egy dénár alapján biztosítom magam fölé, hogy többet érek, mint ő? Mert mestered azt tanítja, hogy aki ad, jobb annál, aki elfogad.

Pozocharesz elfogadta a pénzdarabot.

Azután a durva káromkodások egész özönével árasztotta el Annaeus Melát és barátait, gögös, kicsapongó rómaiaknak szidta őket. Azután szörös testét köldökéig betakarva és köpenye rongyait arcza fölé terítve ismét hosszában elnyult a kövezeten.

— Nem vagytok kíváncsiak rá — kérdezte Lollius — hogyan fejtik ki a zsidók a pretóriumban vizsályuk tárgyát?

Azt felelték neki, hogy cseppet sem érdekli őket s inkább az oszlopcsarnokban sétálnak addig, ott várják meg a prokonzult, aki bizonyára nemsokára kijön.

— Akkor hát én is úgy teszek mint ti, barátaim — mondta Lollius. — Azt hiszem, semmi érdekeset sem veszünk vele. Különben — tette hozzá — a Kenkrész-

A tudomány jegyében.

ből jött zsidók nem mindnyájan mentek be a panaszosokkal együtt a bazilikába. Itt is van egy például. Ráismerhettek, barátaim, görbe orráról, kusza szakálláról. Ugy izeg-mozog, mint a Pythia.

És Lollius tekintetével s ujjával egy sovány, szegényesen öltözött idegenre mutatott, aki az oszlopcsarnok alatt, gunyolódó tömeg közepette szónokolt:

— Korinthusi férfiak, hasztalan biztok a ti bölcseségeitekben, mely bolondságnál nem egyéb. Vakon követitek filozófusaitok szavakat, kik pedig a halálra tanítanak benneteket, nem az életre: Nem nézitek a természetnek törvényét és Isten büntetésül szabadjára hagyott benneteket a természet ellen való förtelmességnek...

Egy matróz, aki a kíváncsiak köréhez közeledett, felismerte a szónokot és vállát vonogatva mormogta:

— Ez Stephanas, a khenkrészi zsidó, aki megint valami különös hirt hoz a felhők közül, ahová felszállt. — ha igaz.

És Stephanas így oktatta a népet.

— »A keresztény felszabadíttatik a törvénytől és a paráznaságtól. Megmenti a bűnhődéstől. Istennek irgalma, aki földre küldötte Fiát, hogy magára vegye a bűnös testet, hogy a bünt lerontsa. De titeket csak akkor ment meg, ha hogy nem testetek, hanem lelketek szerint éltek!

»A zsidók megtartják a törvényt, s azt hiszik, megmentik őket tetteik. De a hit ment meg, nem a tettek.«

»Korinthusi férfiak, higgyetek és Ábrahám családjának tagjaivá leendetek.«

A tömeg kacagni és csufolódni kezdett e homályos szavak felett. De a zsidó üres hangon tovább prófétált. Nagy haragot jósolt és pusztító tüzet, mely elemésztí az egész világot.

— Es emezen dolgok elérkezendének még az én életemben — kiáltotta — és látni fogom őket a magam szemével. Imé, eljött az óra, melyben föl kell riadnunk álmunkból. Az éjszaka elmúlt, a nappal közelget. A szentek a mennyben élnek boldogan, s akik nem hittek a keresztrefeszített Jézusban, elvesznek.

Azután a test föltámadását ígérte és Anastasisról szólt, miközben a vidám tömeg egyre csufolta.

E pillanatban egy hatalmas tüdejű ember, Milo a pék, a korinthusi szenátus tagja, aki néhány perc óta türelmetlenül hallgatta a zsidót, melléje lépett, megragadta karját és gorombán megrázta:

— Hallgass, nyomorult, — mondta neki — hagyj fel a hiábavaló szók fecsérítésével. Mindez csak gyermekmese. Hogyan teheted, hogy csak így, az álmaid szakállára, annyi ostobaságot fecsegsz, megtagadsz minden szépet, s csak abban vájkálsz ami rut, holott még hasznod sincs e gyűlölségből? Hagyd abba ezeket a furcsa balgaságokat, fejtetőre állított terveidet, fekete jóslataidat, különben pokolra küld valamelyik isten, hogy megbüntessen ez átkozódásokért, melyeket a város és a birodalom ellen köpködsz!

A polgárok megtapsolták Milo szavait.

— Igazat beszél — kiáltották. Ezek a sziriaiak csak egyet akarnak: gyöngíteni hazánkat. Ellenségei a császárnak.

Néhányan a gyümölcsárosok kosaraiból tökök vettek ki, mások csigahéjakat kaptak föl és az apostol felé dobták, aki még egyre szónokolt.

Mikor aztán az oszlopcsarnokból leszorították, a szidalmak, ordítások egész áradata közepett haladt át a tömegen, mely döfködte, ütötte-verte és ruháját tépte.

És véresen, félmeztelen így szólt.

— Megmondta a Mester: mi leszünk a világ sőpredéke.

És szive ujjongott az örömtől.

A gyerkőczzhad utána futott a Kenkrész felé vivő uton és fülébe harsogta:

— Anastasis, Anastasis.

(Vége köv.)

A villa.

A modern város: villa-város. Mi is építjük egyre-másra a czifrábnál czifrább villákat. Áll pedig a villa kitűnően összecsoportosított szobákból, apró kényelmi dolgokkal ellátva valamennyi, minden tetszetősen a szemnek, és főleg az utcára sok-sok csingilingi, mutatós. Ez a villa. Szinte természetes, hogy ez az. Hiszen az emberek eszejárása oly nehezen megmozgatható. Kívált ha valami már úgy egy ezredév óta másképen nem is gondoltattott. Így élünk mi ma is a hitben, hogy a középkorban lakunk. Várfalak közé szorított városban, ahol meg kellett férni, mert a falakon kívül nem volt bátorságos az élet. És ezért az összezsufolódásra rendezkedett be a város, ezért lett a városi polgári építkezés: katulya-rendszer, s ebből az az építő-művészet, amely minket máig is környez.

A birkanyájról tudjuk, hogy ha hajtják és elől az első birkának egy boton kell keresztülgrania, akkor valamennyi ugyanugy ugrik ott, pedig már régen nem tartja senki a botot. Ilyen botunk nekünk az egykori várfal. Régen nincs, de azért zsufolódunk, mintha még megvolna. És úgy építkezünk tovább is. A szobalogatás és az utcai czifrázkodáson nem megy túl az építőmesterség ma sem.

Építettek a rómaiak is villákat. De első gondjuk volt mindig a levegő, a nap. Minden valamire való előkelő gazdag polgárnak volt villája. De valahol a városon kívül. Ma minden kalitkányi villa a kertészet minden czifraságával czifrálkodik: a római villáknál alig volt kert. Ők legelőször tájat kerestek, merre nézhetnek az ablakok, nyitott folyosók. Tájképnek kellett látszani a nyílás keretében. Ehez képest komponálták a villa frontját, oldalát, hátát. Belül meg aszerint, mikor hol milyen az aer? Hol hogy süti, hol mennyire hűs, hol minő a szélirány. Volt reggelre berendezett lakosztály, volt délutánra. A nap, a nap, ehez igazodott a ház.

Az épület beosztása pedig — furcsa milyen egész más észjárás szerint, mint ahogy ma szokásos — minden u. n. architektonikus szimmetriák nélkül. E mellett a szoba mellett ilyent kívántak, hát melléje olyat építettek, tovább egy ilyen vagy olyan »férhelyet« — ez a dicső szó a kaszárnyastilus műszava — egy olyat, hogy az kényelmes, kellemes legyen, tekintet nélkül arra, hogy miféle egész komponálódik úgy egybe. A facade, az egész mellékes volt, azt csak a város szűk utcája teremtette a középkorban. A római villát a bennlakó kényelme, tettszéze komponálta egészen.

Levegő, nap, táj erre nézett minden és nem az utcán járók irigykedésére. Levegő, nap, táj, micsoda ismeretlen dolgok a mai villában.

Csak most, a legújabb világban, hogy az óriási vasutforgalom, villamos, oly könnyen önti ki a nagy városokból az embereket, most kezdik egy kissé London, Páris körül némileg hasonlatos módon építeni a villákat, mint ahogy egykor a rómaiak. Kisebb arányokban ugyan, de mégis egészen szabadon komponálva a szobák, lakosztályok elhelyezését, úgy ahogy az pusztán a bent lakók kényelmére szolgál. Összevissza nyulik, szögellik a ház; hol emeletes, hol nem; hol valami egész külön toldalék-épületecske alakul, mindegy, csak kellemes legyen annak, aki ott él. A külsejét az épületnek összeigazítani, az már a műépítész ötleteinek a dolga, de amiatt, hogy kívül ilyen vagy olyan képe legyen, azért ugyan semmit a ház lakályosságából fel nem áldoznak.

És csak ki, ki a városból! Több az előítélet benne, mint a szükséges kényszerűség, hogy a várostól oly nehezen távolodik a villát építő ember. Igazi kisvárosi kicsinyesség épített a városi villákat inkább, mint a lakás, a ház iránt való művészebb érzék. A kisvárosi kicsinyesség, hogy tessék lássék, neki van villája! A világvárosok előbbkelő, gazdagabb lakói, dehogyan maradnának a városban, ha dolgukat végezték. Aki csak teheti künn lakik, villában, igazi villában, s nem cifrázott architektonikus városi kutyaházban. Az egy berlini, a német, kivétel. Az olyan poloska természet. Csakhogy sörből él és a sörházai köré igazodik egész életrendje.

Igaz, hogy nálunk a városi hatóság érzéketlenségén is mulik, hogy oly nehezen vaczkolódunk ki a közép-kori lakásfogalmainkból. Kifelé való közlekedésünk még vajmi gyarló. Pedig igazi városfejlesztési és főleg város-egészségügyi politikánk addig nem lesz, amíg a városi hatóság arról nem gondoskodik, hogy könnyű legyen a város háztömegein kívül is lakni. Azaz amíg rá nem kényszeríti a közlekedési vállalatokat, hogy a városi terjeszkedést kifelé jobban szolgálják. A legdrágább villamos közlekedés Európában nálunk van és osztalékaiban fullad a városfejlesztés iránt való minden érzék.

A dolog nemcsak művészi, esztétikai, kényelmi kérdés, hanem a legnagyobb mértékben egészségügyi: Valami hihetetlen, mekkora érzéketlenség lakozik, nem tudónkban, hanem eszünkben a tiszta levegő iránt. Ugyanolyan mint aminő a múlt századokban a víz iránt volt. Megittunk minden vizet — már aki csak viznemissza nem volt — akár honnan került, csak a színe legyen víz. Elképzelni is borzasztó ma, hogy micsoda vizeket ittunk! Tegyük fel, hogy ma egyszerre csak nem volna Budapesten vízvezeték, csak kutviz. Mekkora patália lenne az egészségügy névében valamennyi hirlapban! Szívni meg szívjuk azt a levegőt, amely levegőnek ugyanaz, mint viznek a legrondább kutviz.

Az emberek furcsa észjárásával függ össze mindez. Mindig kutatunk, kutatunk az után, a mi jobb, czélszerűbb, okosabb. És úgy vagyunk, mint a detektív, aki akkor talál legnehezebben valamire, ha az orra előtt van. Vagy akárhányszor a szobában is hűhóval keresünk valamit, felforgatjuk a házat, és nem leljük azt, — ami az orrunk előtt volt. Az orrunkhoz semmi sincs közelebb mint a levegő. Semmi sem fontosabb az egészségre, mint a tiszta levegő. De a levegő mégis a legutolsó dolog, amit az ember az orra, tüdeje számára meg fog hódítani. Képzeld el valaki, hogy száz év előtt vízvezetésről beszélt volna valaki s hogy jó vizet kell csöveken eresztetni messziről: — hisz képen röhögtek aki először hozakodott elő ilyen gondolattal. Pedig ugyanolyan, mint a vízvezetés, az is, hogy a várost mesterségesen lássák el tiszta levegővel. Ennek is épp úgy eljő majd az ideje, mint eljött a viznek vezetése. Mert egyáltalán nem kisebb disznóság az, hogy mit lélekezünk be, mint az, amit ittunk, mielőtt vizet vezetünk. Mondom, csak az orrunkhoz van közelebb a levegő.

Hanem akit már villába emelt a jó sora, az legalább fogja fel azt, hogy a villa nem városi ketrecz, s ha még oly cifra, akkor sem lesz villa. A villának az első és főkélléke a levegő, a táj, és a napsugár. Ma, amikor a renaissance elmúlt divatja után valami olyan római, kozmopolita energikus lélek ébred mindenfelé: avult, maradi guszthus a középkor városi módijá szerint zsufolt skatulyaházakat nézni patricziusházaknak. Levegő, táj, és napsugár, a lélek patricziussága kezdi ezt többre tartani, mint a kőből kárpitozó mesteremberek, minden csingilingijét a műépítészek sablonszerű villastiljét.

My.

INNEN-ONNAN.

△ **Károly Ferencz József** és még sok másnak hívják a tizennyolcz éves főherceget, akit most mutattak be a nagyvilágnak, részben mint felnőtt fiatal embert, részben mint a romantika médiumát. A politikai fantázia most nagyban settenkedik a trón körül. Kezdte azon, hogy Ferencz Ferdinánd, a trónörökös, akinek a felesége sohasem lehet császárné, fiai pedig nem lehetnek soha trónutódok, összeszűri a levét a koalícióval, hogy hamarosan csinálják meg a perszonáluniót. Ebben az esetben felesége, aki nem lehet osztrák császárné, legalább meg lenne magyar királynénak. Most arról van szó, hogy Ferencz Ferdinánd, aki nem adhatná át fiának a trónt, lemondana Ottó főherceg javára, aki viszont lemondana Károly Ferencz József kir. herceg javára. Így lett a fiatal hercegből alig, hogy az első lépést megtette a felnőtt emberek társaságában, rögtön történelmi személyiség. S ha Budapestre jó és a királyi várban megszáll, akkor már népszerű is lesz nálunk, mert mi ugyan nem ijedünk meg a trón árnyékától, de nagyon szeretjük a vendégeket, ha szimpátikusak, ha fiatalok s ha királyi hercegek.

* *

+ **Galgóczy.** Érdekesebbet és jellemzőbbet képzelni se lehet, mint azt a pályafutást, amelyet Galgóczy Antal generális alakja tett az utolsó napok alatt az ujságokban. A vitéz táborszernagyról valahogy híre kelt, hogy őt szemelték ki Magyarország diktátorának, az új Haynaunak, aki a Szabadság-téren megint fölépített a Nájgebájdét. Ahány ujság, erre a hirre mind a Galgóczy irott portréját közölte vezércikknek. A jámbor olvasón végigszaladt a hideg, mikor ezeket a cikkeket olvasta. Ugy festették le az öreg generálist, mint aki érdekes vegyülete Herodesnek, Nérónak és — a vasorru bábának. Zsarnok és hóhér, aki akasztófa-erdővel fogja elborítani Magyarországot. Réműletes dolgokat tudtak elmondani a multjából és még rémesebbeket a — jövőjéből. Közben azonban kiderült, hogy Galgóczy generálisnak esze ágában sincs semmiféle diktátorság. És egyszerre — megolvadt az ólom. Az az ólom, amiből a betűt csinálják. A betűk maguk is kisebbek lettek, de a Galgóczy rettenetessége meg éppen — kollapszusba esett. A vezércikk helyébe az ugynevezett apró-intimitások léptek és ezek már korántsem hangzottak olyan vérfagyasztóan. A vitéz generális alakja karaktert cserélt, elmaradt belőle a Herodes is, a Néro is, a vasorru bába is. A przemizli rémből, vitéz öreg katona lett, sőt legutóbb már a — hadsereg legnépszerűbb generálista. A rideg külső alól gyönyörűen domborodik már ki az a bizonyos jól rejtegetett melegen érző szív. Még egy hét és Galgóczy generális hazafi lesz, akinek a legnagyobb ellensége nem is az írásművészet, hanem — a német nyelv. Az öreg táborszernagy pedig fölváltva törheti rajta a fejét: mért gyűlölték őt olyan nagyon és mért szeretik őt olyan nagyon, mikor se az egyikre, se a másikra nem aspirált.

* *

◊ **Hadbírótság előtt.** Stössel generálist, Port-Arthur védőjét tehát csakugyan haditörvényszék elé állítják. Megérdemli, mert amióta a várat földta napról-napra jobban kiderül, hogy ez a hős katona — kiválóan élhetetlen ember. Ugy látszik minden ötletét és élelmességét kiadta Port-Arthur védelmében és miután ott igazán megtett minden emberileg lehető, annak a naiv hitnek adta magát, hogy — ez elég. Amit azóta cselekedett, az csupa ügyetlenség volt. Még csak arra se volt gondja, hogy a sebe, amelyet Port-Arthurban kapott, a kapitulációig — be ne gyógyuljon. Mikor a várat elhagyta, nem a legrongyosabb ruháját vette föl, hanem a legjobbat és mikor a fotografus gépe elé állt, elkövette azt a végzetes hibát, hogy mosolygott, holott

a helyzet a legkomorabb pózt követelte volna tőle: összeránczott homlokkal, meggömbült háttal és rettenetesen összeszorított ajkakkal. Lehetetlen elmondani valamennyi ügyetlenségét a kapituláció óta, de bizonyos, hogy ez az ember nem tudja magát adminisztrálni. Hős tudott lenni, de a vértanu-szerepkörre nincsenek meg az egyéni eszközei. A küzdelemben nagyszerű dolgokat tudott produkálni, a küzdelem után azonban nem tudott a helyzethez alkalmazkodni. Ügyesebb ember sokkal kevesebb ideig tartotta volna a várat, de másképpen vonult volna ki belőle, mint ő és a csárnak sem lett volna bátorsága, hogy még a hadbírótság elé is állítsa. Így még megeshetik, hogy agyon fogják löni — gyávaságáért, holott százsor agyonlőhették volna, mint hőst. Nem a bátorságán mult, csak az — ügyetlenségén.

* * *

△ **A lenge külügy.** Minekutána Goluchovszky és Tittoni találkozásáról előlvastunk ezer üres vezércikket, ma végre egy elég tartalmas táviratból megtudtuk a fontos dolgokat. Goluchovszky jön, Tittoni a pályaudvaron várja, aztán kétlovassal gondolán nyomban elmennek a képtárlatba, hogy a külügyminiszter ur megismerkedjék a magyar művészettel. Bizonyára ez is utazásának egyik célja. Aztán pedig tanácskozni fognak egy amerikai hölgy szalonjában. Az olasz külügyminiszternek ugyanis oly szűk a lakása, hogy két miniszter nem fér el benne. Az amerikai hölgy szalonja ellenben oly tág, hogy abban kényelmesen elfér két külügyminiszter. Ők tehát ott fogják megoldani a macedóniai kérdést, ami mindenestre megnyugtató.

* * *

Entre chien et loup. Ez az érdekes gallicizmus azt a napszakát jelenti, amikor a farkast csak alig lehet megkülönböztetni a kutyától, vagyis az esti szürkületet. A mostani tárlaton is van egy ilyen estszürkületi kép, francia mester műve. Defloreált szürke asszonyok, egy fiatalabb és egy idősebb. Rájok borul az esthomály. Címe a képek: *Entre chien et loup*. A katalogus-csináló lelkiismeretesen lefordította: *Kutya és farkas közt*. A jámbor képtárlátogató pedig megáll a kép előtt és tanakodik magában: melyik a kutya, melyik a farkas?

* * *

○ **Rohoska.** Örökölt-e csakugyan Rohoska Pál, a közrendőr, egy milliót vagy sem, az neki nagyon fontos lehet, nekem azonban igazában mindegy volna. Ugy érzem azonban, hogy mégse mindegy. Nekem ugyan egy garas hasznom se lehet a Rohoska Pál milliójából, ha ez a millió megvan is, de ha kiderül, hogy nincs meg, az a különös érzésem támad, mintha — én is veszítettem volna valamit. Nem a Rohoskából, hanem a magaméból. Abból a millióból, amely nekem sincsen, de amely benne van az én gondolatomban is, meg egy csomó milliónyi embertársamban, akiket a sors nem áldott meg annyi való gyönyörűséggel, hogy az álmok játéka rá ne lennének szorulva. És e játékos álmok között elsőrangú szereplő az a millió, amely úgy jönne hozzánk egy szép tavaszi reggelen, váratlanul, minden munkától és küzdelemtől tisztán, mint ahogy a Rohoska milliója jött volna, ha — jött volna. Hogy honnan, miért, mely irányból, azt azt álom nem kérde, mert az ábránd nem sokat törődik a logikával. Vár főnyereményt olyan ember is, akinek nincsen sorsjegye. Egy váratlan argumentum azonban, amelyhez szintén minden fáradozás nélkül jutott, az álomnak is jól esik. És ennek az argumentumnak örültünk mi henye fantaszták a Rohoska Pál szerencséjében. Ha ez megtörténhetett, mért ne történhetnék meg az a másik is, amelyet mi behunyunk szemmel látunk. Fájdalom, ime nem történt meg. Kár, mert most már kissé nehezebb lesz tovább álmodozni. De azért

a história mégis szép volt, izgató volt és Rohoska Pál is megvigasztalódhatik abban az igazságban, hogy ha el is veszített egy milliót, ez egy olyan millió volt, amely sohase volt az övé. De még a másé se.

A színházi hét.

Németek a Vigszínházban.

A Deutsches Theater régi nagyságához egészen közeljáró előadást produkáltak Brahmék a második este, s ime a föltétlen elbámulás helyett összehasonlítások kezdtek dolgozni a szemlélők zsigereiben. Nagy lelki perspektivák nyíltak meg a Bassermann és a Sauer játékában s emberileg egyszerű kifejezésmódokkal intenzíven átélte lelki eseményeken vezette át a két Stockmann apró részletekig karakterizált alakját ez a két nagy ur. Keményen fegyverezett ensemblebe simult bele ez a két hatalmas alakítás s egy kompakt egység fogta össze a többi, kisebbek munkáját is. De ez a sok szép és jó már nem kápráztatott úgy el, mint pár évvel ezelőtt, mert ma már el tudunk képzelni magyar előadást, amely fölemelkedik erre a nivóra. Erősen ostromolják már azt a nehéz kaput, amely mögött gyűlölködve, agyarkodva védekeznek a hagyományok impotens fanatikussai, már szélesre vágott réseken süvit be felé a gyilkos friss levegő a dohos tanyára, már kiirthatatlanul itt van nálunk is a fiatalság és épen nemrégiben történt meg az, hogy egy Nemzeti színházi előadásban legalább annyira színészművészet és rendező művészet jelent meg, mint a Brahmék legjobb estéin. Nagyon jó, hogy megint eljöttek hozzánk azok a modernek, akik olyan hatásosan állították be előttünk a távoli nyugaton diadalmaskodó új gondolatokat; a legvérengzőbb hazafiak örülhetnek ennek a visszatérésnek, mert itt ad oculos demonstrálódik, hogy egy hirtelen nekirugaszkodással nyomába értünk a nemrégiben még kétségbeejtően messze előlhaladó idegeneknek. És a legvérengzőbb hazafiak igazoltnak láthatják visszamenőleg a korábbi német vendégszerepléseket, ha meggondolják, hogy ezek nélkül sohasem lehetett volna elhittetni a publikummal, hogy az éneklő tragikák, a folyton érzelmes amorozók, a csupaorgánum hősök, a verejtékes munkával naivságot mimelő szaknaivák stílusán túl a Burgszínházban és Weimaron át folytonosan és fokozatosan elbarokkizálódott francia klasszicizmuson túl van más művészet, az emberi igazságok és a meggyőződéses átélés művészete, amelynek a magyar művészeit észre kell vennünk, meg kell szeretnünk és győzelemre kell segítenünk. Persze, az igen valószínűtlen, hogy a »jaj de hunczut a német« című kulturelv baczuragszjai megérezzék azt a hálát, amit mi, kozmopoliták érzünk a németekkel szemben, mert ezek a mokány magyarok azt a Bécsből importált színészkedést, amelyet hovatovább sikerül épen a németek segítségével véglegesen agyonütni, következetesen szent és sérthetetlen magyar tradícióknak, tisztelik és tiszteltetik másokkal. Hiszen ebben a régi stílusban egy szépen zengő hang már háromnegyed sikert jelentett s ez a kényelmes stílus jótékonyan eltakart sok tehetetlenséget, ami a modernség éles világításában veszedelmes és végzetes faktumképen tűnik elő. Természetes, hogy ezt a kényelmes köpönyeget gondosan befestették nemzeti színűre és teljes erejükből visitanak, mikor kezdik őket kihámozni ebből a takaróból. Drámaírásunkban is konstatalhatók ugyanezek a jelenségek s itt a szép hangnak a virágos retorika az analógiája. Sok és főképen hazafias frázis, durrogó páthosz elég volt eddig, hogy a legimpotensebb impotencia érvényesüljön, mert az írott frázisnak és páthosznak színjátszásbeli páthosz

és frázis felelt meg, s ha szép hangok eldőrték a gömbölyű retorikát, a publikum készségesen beugrott az irónak. A modern színészművészet azonban belemegy a dolgok lényegébe és ahol a retorika köpenyegében nincsen ember s a rotyogó felszín alatt nincsen drámai élet, ott bizony kegyetlen leleplezések történnek. Érthető tehát az a nagyfoku hazafias fogcsikorgatás, amely a modernséget nálunk fogadja, de viszont bizonyos, hogy a modern színjátszás győzelmétől függ nagyrésztben a magyar drámairás megszületése is.

Brahmék egy inkarnátusan német drámával kezdték meg mostani vendégjátékukat s ez a Traumulus a színészeknek se adott alkalmat valami nevezetes tény elkövetésére. Mi egyrészt nem értettük meg, hogy egy diáklumpolás egy egész várost fel tudjon kavarni és öngyilkosságoknak és professzori tragédiáknak legyen az okozója, másrészt egyre láttuk, hogy ez az absztrakciók között élő, tiszta jószágú tanár azonnal bárgyu figurává zsugorodik, mihelyt Bassermann leszedi róla azt, amit önmagából adott rá s amit Arno Holz és Oscar Jerschke urak nem tudtak megírni. Az előadás is megdőbentően gyöngye volt és első pillanatra azt hitte az ember, hogy a Brahm-társaság iszonyatosat züllött uj hajlékában. A Népgyűlölő pompás előadása azután rehabilitálta a németeket s újra a régi nagy rendező művészetet láttuk a színpadon, amely még az olyan határozottan rossz színészekből mint Pauly ur, az ilyen soloprodukcióra hajlandó komédiásból is ki tud préselni egy nagyszerűen a maga helyére szorított kis jelenetre való értéket. Ez a második este megmutatta, hogy él még a régi virtus, és ezen a második estén jutottak eszünkbe büszkeséget okozóan a mi magyar modernjeink.

—m.

Bohémélet. Mikor Leoncavallo és Puccini tiz esztendővel ezelőtt megírta külön-külön a Bohémeket, Leoncavallo volt a színházak enfant gâté-ja s Puccini a színházak enfant terrible-je. A fiatal zsenik helyett a két nevelőapa-impresszárió: Ricordi és Sonzogno kopogtatott be a direktorokhoz. Leoncavallot tárt karokkal fogadták. Sajnos, hamar ki is ábrándultak az illedelmes fiuból. Puccini, a rakoncátlan, rossz fiu, aki pokoli kedvteléssel követett el mindenféle zenei vásottságot, künnrekedt az ő partitúrájával. Szerencséjére támadtak azóta nálánál sokkal vásottabb fiuk: Charpentier, Dupont s még többen. Ezek aztán rehabilitálták Puccinit, no meg az is, hogy az enfant terrible lassan megnövekedett és megkomolyodott s nagy és igazi poéta lett belőle. Most már ő az opera-direktorok kedvence. A budapesti Opera dupla szereposztással tanította be a *Bohéméletet*, előre jelezvén így az előadások hosszú és sűrű sorát. Elvégre most Puccini divatcikk s ezt erősen és sürgősen kell kinálni. Puccini, a zeneszerző ultramodern, mint valami francia novellista. Ideges, érzékeny, exaltált, finomkodó, analízáló. A legapróbb detailokban dolgozik. Fantáziája ezerféle kis illatos virágot hajt, miknek nincsen ága, mely összefogná őket, nincsen törzse és gyökere, mely erőt, szilárdságot adna nekik. Illat és vibráló érzékenység ez a muzsika, illanó és határozatlan. Perczről-perczre változik, ötletszerű, mint maga a mese, mely nem darab, hanem »jelenetek« sora, s melyben a jelenetek nem felvonásokba, hanem »képekbe« tömörülnek. Amit a színen látunk, az csupa pillanatfelvétel, ügyes, meglepő, de az egyiknek semmi köze a másikhoz. Kitépelt lapok Murger regényéből. Bohémnyomor, manzardszerelm, száraz kenyér és pezsgő, becsapott télikabát és suhogó selyemszoknya, ledérség és morál — ezek a darab ismert és elcsépeelt antithézisei. Szép dolog a naiv bohémromantikát a mai idők távlatából nézni, mikor a bohémek többnyire nyugdíjkepes nagyságos és méltóságos urak, akik pikáns nyári szórakozásnak tartják a bohémiséget, a Murger

tónusára és hangulatára jól kitanított Mimikkel és Musettekkel. A *Vive la misère!* oly kedves jelszó, ha az Opera színpadán éneklük, a filharmóniai zenekar kíséri s a báronyzsölléből hallgatja az ember. Jól tudta Leoncavallo és Puccini, miért énekelte meg a Murger bohémjeit. Puccini luganói villájában aligha érzett a művésznyomoron, melyhez zenét komponált, akkora meghatottságot, mint tegnap este a közönség, mikor ezt a zenét hallgatta. A *Bohémélet* kétségtelenül kasszadarab, de hál' istennek olyan kasszadarab, melyhez köze van a poézisnek s az irodalomnak is.

K. A.

*

A *Nemzeti Színház* pénteki premierjén újra beigazolódott az a klasszikus igazság, hogy aki nem tud arabusul, az ne beszéljen arabusul: Ami világosabban szólva annyit jelent, hogy a drámairáshoz drámai találatum kell, nem pedig színészi találatum. *Hegedüs* Gyula nyilvánvalóan igen kitűnő színész, *Géczi* István is lehetett jó színész, de közös drámájuk, az *Enyészet*, föltétlenül rossz darab. Adva van benne egy öreges ember, aki erős és egészséges, ennek a fia, aki beteg és degenerált és a fia felesége, aki szintén erős és egészséges. Már most az első felvonásban exponálódik a család közegészségügyi állapota, a második felvonásban pedig a fiu még betegebb, az apa és a menyé még egészségesebbek. Azután összeszerelmeskednek és az apa vigasztalanul hosszú értekezéseket tart az asszonynak erről a szerelemről. A szerzőknek nincs módjukban, hogy ezt a szerelmet drámailag elevenítsék meg s így a *Géczi* István sallangós, kacskaringós és tökéletesen sületlen népszínműves retorikájához kellett folyamodni. Ezáltal oda lyukad ki a dolog, hogy az apa, akit derék, becsületes embernek gondoltak el a szerzők, először is utálatossá válik, mert annyi bolondot beszél; másodsor utálatossá válik, mert olyan cinikus flegmával beszél erről a tagadhatatlanul aljas kis szerelemről, mintha a birkák özélszerű nyírására oktatná a kasznárját. Egy felvonáson át tart ez a megbeszélés az após és a menyé között, amikor az apát kihívja egy paraszt és egy másik paraszt bosszúból megkéseli. Az apa gyöngéd viszonzásul lelövi a parasztot és sebesülten visszajön. Az asszonynak fáj, hogy az öreg kecskét megsebesítették és sikolt, amire a szomszéd szobából kijön és meghal a beteg fiu. A harmadik felvonásban azután az apa és az asszony azt fejtegetik, hogy miután ő közöttük ott van a halott árnyéka, hát ők most már nem léphetnek tiltott szerelmi viszonyba. Ez a darab, egy kis epizóddal sem több, s tekintve az egésznek a stílusát, a felelősség nagyobb részét *Géczi* Istvánra lehet hárítani.

Szacsvay igen komolyan és változatlanul magasra emelt hangon tósztozott hosszukat a szerelemről és fejtegetései közben balkezével Márkus Emilia után kapkodott. Márkusnak sikerült egypárszor parirozni a támadást, de végre is elcsipte a veszedelmes öreg és ez Márkusnak láthatólag rosszul esett. Dezső pontosan kiszámított időközökben fájdalmas sóhajokkal adta jelét beteg voltának, közben pedig igen okosan nézett maga elé és végre igen illedelmesen meghalt. A darab is.

Marco.

*

A *Népszínházban* egyfelvonásos premier volt. Arról szól az ügyecske, hogy Jeannette, a színésznő, el akarja fogadni egy igazgató szerződési ajánlatát, azonban Jean nem akarja megengedni ezt és jön egy poéta, elszaval egy verset, mire Jeannette nem fogadja el az igazgató szerződési ajánlatát. A gyomorémelyítően poétikus apróságot Farkas Imre írta és ugyancsak ő irt hozzá muzsikát is. Az Isten bocsássa meg neki ezt a kettős cselekedetét. Hanem most már éppen elég volt ebből a cinczoló és

nyafogó lirából, ebből a ványadt szentimentalizmusból, amelyvel zsuri ifiak öntik nyakon az ártatlan emberiséget. Mikor a munkára szorított istennyila és a kohók tüzeben lángoló emberi erő poézise harsog végig a világon, az ördögnek kell az ilyen avas glicserinnel elkészített finomság, az ilyen elkényszeredett epikedés, az ilyen bakfisek öröme, amely édes, mint a maláta és hatásában azonos a budai keserűvízzel. A Farkas Imre egyfelvonásosán még az sem segít, hogy Szirmai játsza benne a himnemű bakfist, pedig ez a tény an und für sich megvesztegetően mulatságos.

IRODALOM.

A Magyar Hirlap esztendőök óta hirdeti a nagyszabású befektetési politikát s a termelő technikával való lépéstartás dicsőségét. Meg kell adni, hogy maga már követi a tanítását s e hónap dereka óta valósággal amerikai ujsággá vedlett, mely esti hat órára (mert most ekkor jelenik meg) írásban és képben, vezércikkben, tárczában, fotografiában, anekdotában, gazdasági szemlében s minden lehetséges egyéb módon és formában már beszámol az egész földgömb aznapi eseményeiről, melegebben és frisebben a frissen sült zsemlyénél. Ez többek közt azért is nagy dolog, mert éppen nem vásári hajlandóságu lap teszi, sőt éppen egyik szimpatikusabb és értékesebb ujságunk, mely így a modern munka és tehniká hatalmát s a közönségre való befolyást minden ízében modern politikának és irodalmi színvonalnak szolgálatába fogja. A Hét, melyet tizenöt év során a barátság s a közös harcok számos szála fűzött a Magyar Hirlaphoz, melegen üdvözli mindennapos bajtársát új erőbe kapásában s új sikerei közepett.

KÖZGAZDASÁG.

Az »Adria« m. kir. tengerhajós részvénytársaság e hó 28-án tartotta rendes évi közgyűlését Lánzy Leó főrendiházi tag elnöklésével. A kereskedelmi kormányt Gyöngyösi János miniszteri tanácsos, a társulat miniszteri biztosa képviselte. A lefolyt üzlet év összes forgalma 897.140 tonna volt az előző évi 1.048.781 tonna ellenében. A kivitel 145.727 tonnányi csökkenése a föntírt körülményekben leli magyarázatát s főleg a cukor (91.601 t.) gabona (26.458 t.), liszt (13.438 t.), cserkivonat (5027 t.), bab (9520 t.) kivitelének apadásában mutatkozott. A társulat a lefolyt évben is pontosan teljesítette állami szerződésében előírt kötelezettségeit, sőt járatainak kikötött számát jóval túlhaladta és Fiuméből s Fiuméba összesen 671 járatot indított, 336 járatot kifelé és 335 járatot hazafelé. A társulat saját gőzösei 403 járaton 1.246.854 tengeri mérföldnyi utat jártak be. A Petőfi-gőzös pótlására rendelt Buda II. nevű új hajó elkészült és teljesen sikerült próbajárat után szolgálatát megkezdte. A társulat 33 gőzösből álló hajóflotta legjobb állapotban van és komolyabb természetű baleset ez évben nem fordult elő. A fiume-newyorki vonal a kivándorlási törvény s a rendeletek szigorú betartásával és a Cunard-társasággal kötött szerződés határozmányai szerint szerveztetett s a törvény intenczióinak, valamint a fiumei kikötő érdekeinek megfelelően alakul. A lefolyt év súlyos üzleti viszonyai természetesen nagyon káros hatással voltak a forgalom jövedelmezőségére, úgy hogy az elért nyereség 1.567.469 korona 96 fillérrel kevesebb, mint az előző évben. Az évi mérleg a múlt évi nyereségáthozat hozzászámítása után 508.858 korona 53 fillér tiszta nyereséggel záródik, melynek hovatartozás tekintetében a közgyűlés elhatározta, hogy az alaptőke alapszabályszerű 5 százalékos kamatoztatására fordítassék 500.000 korona s ehhez képest az esedékes részvénytulajdonosok ez évi május 1-től kezdve részvényenkint 10 koronával fog beváltatni. A fennmaradó 8858 korona 53 fillért új számlára viszik át. Az igazgatósági jelentés kifejezett ad abbeli reményének, hogy a tarifaháború megszűnése s a forgalomban máris mutatkozó javulás által a jövőbeli kilátások kedvezőbbben fognak alakulni. A közgyűlés az igazgatóság jelentését tudomásul véve megadta a fölmentéseket s a felügyelőbizottság tagjait újból megválasztotta. A közgyűlés után tartott ülésben Kovács József dr. titkárt, a társulat vezértitkárává, a fiumei üzleti igazgatóságnál pedig Schild Ármint osztályfőnököt cégvezetővé és Kemény Ödönt titkárrá nevezte ki.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító társaság Bécsben április 18-án tartotta XLVI. rendes közgyűlését gróf Prokesch Osten Antal

elnöklete alatt. Mint a számadási jelentésből kitűnik, az 1904. évben 8863 ajánlat nyújtott be 52.713.050 K 53 fillér tőkére és 104.364 K 12 fillér járadékra és 7116 szerződés 41.615.450 K 55 fillér tőkére és 104.185 K 28 fillér járadékra létesített. Az év végén érvényben volt 88197 biztosítási szerződés 524.328.089 korona 83 fillér tőkére és 528.887 K 66 fillér járadékra. A haláleseti, — vegyes és meghatározott lejáratú kötött biztosítások állománya az 1903. év december 31-iki állományhoz viszonyítva — 3143 szerződéssel 19.263.669 K összegben szaporodott. Az 1904. évben halálesetekért, visszavásárlásokért, életeseti és járadékbiztosításokért 5.766.147 K, a nyeresényrészesüléssel kötött haláleseti biztosítások osztalékalapjaiból és a minimális eredménnyel garantított túlélési csoportok alapjaiból és az üzleti nyereségből a társaság által adott összeg hozzászámításával 10.378.708 korona, összesen 16.144.855 korona fizetett, míg a tartatók szabályszerű emelésére fordított 14.759.549 K. A halálesetre nyeresényosztalékkal biztosítottak mint nyeresényosztalékot az »A« osztályterv szerint az évi díjnak huszonöt százalékat, illetve husz százalékat, a »B« osztályterv (emelkedő osztalék) szerint pedig a biztosítás tartama arányában az évi díj 27 és fél, 25, 22 és fél, 20, 17 és fél, 15, 12 és fél, 10 és 9 százalékat kapják. A biztosítottakkal szemben elvállalt kötelezettségek teljesítésére szolgáló biztosítéki vagyon a számadási jelentés szerint áll: a tőke- és járadékbiztosítások díjtartalékaiból (biztosítási alapok) 63.460.412,26 K, a minimális eredménnyel garantított túlélési csoportok alapjaiból 81.731.122,48 K, összesen 145.191.534,74 K, továbbá a részvénytőkéből 2.000.000 K s a tőketartalék, külön tartalék s az 1904. évről átutalt nyereségből 7.070.718,09 K, összesen 154.262.252,84 K. — Az Az. összes vagyon 164.458.787,99 koronára rug és ebből 25 millió korona van Magyarországon elhelyezve. A részvényeseknek osztalék és felülosztalék gyanánt 400.600 K osztatik ki; az elérés és halálesetre nyeresény részesüléssel biztosítottak osztalékalapja javára 460.000 K utaltatik át. Az 1904. évben a nyereséggel biztosítottak között és az esedékes kölcsönös túlélési csoportbiztosítások után 792.507 K nyereségrészesedés fizetett ki. Az 1904. évi részvénytulajdonosok a társaság bécsi és budapesti pénztárainál 19-től kezdve 200 koronával váltatik be.

Első Leánykiházasítási Egylet mint szöv. gyermek- és életbiztosító intézet. (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.) Alapítotott 1863. évben. Folyó év márczius havában 1.321.900— korona értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.134.200— korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 48.000 korona 91 fillér fizetett ki. 1905. január 1-től márczius 31-ig bezárólag 3.501.800 K. értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 2.953.500 K. értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 174.690 K. 04 f. fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Egyszer volt rég... Mult heti ily című költeményünk alá kifürkészhetetlen módon Madarász Julia helyett a Mészáros név került, amit ezennel helyreigazítottunk.

Gyónás. Elég csinos. Jönni fog.

Mária. Kissé kusza.

Kis Jéna. Vaktában se itéletet nem mondhatunk, se ígéretet nem tehetünk. Az ajánlat egészen fölösleges. Ha jó, úgy is kiadjuk, ha nem jó, az ajánlat se segít rajta.

Sz. L. Szomorú eset, de nem költemény.

Virradat a Kárpátokon. Elég szép leírás, kár hogy pointje nincs. Ebben a tónusban folytatni lehetne in infinitum és mindörökké nyílt kérdés maradna, hogy voltaképpen, miért íródott ez a költemény.

Agglegény panaszai. Amit elmond egyszerűen, jól mondja el, de új motívumot nem találunk benne. Jobbat kérünk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Harisnyák, lábtűk, matróz-íngék, keztyűk, elismert legjobb minőségben HEYK ADOLF-nál Budapest, IV., Szervita-tér 8.

A »Modern könyvtár« könyvkölcsönző vállalat (Budapest VI., Király-utca 70.) előfizetőinek Budapestre házhoz szállítja, vidékre postán küldi a magyar, francia, német és angol irodalom legújabb termékeit. A »Modern könyvtár« előfizetői minden új művet már annak megjelenése napján kölcsönképpen megkaphatnak. Aki tehát a modern irodalommal lépést kíván tartani, aki tiszta, új könyveket akar olvasni, az forduljon telefon vagy levelezőlap útján a »Modern könyvtár«-hoz, melynek vezetősége készséggel ad meg minden közlelbi felvilágosítást. (Telefon 82—24.)

»Bob hashajtó« a legkellemesebb. (10 fillér.)

Lázban vannak a vidéki hölgyek, mióta megtudták azt a titkot, hogy a fővárosi urinók csakis a híres és száraz, nappal is használható:

Diana-crém
Diana-szappan
Diana-hölgypor

szépitőszereket használják és így nem csoda, ha arcuk és kezük oly finom, puha, gyöngéd, sima és teljesen tiszta, aminőt a vidéki hölgyeknél nagyon ritkán lehet tapasztalni.

A nagy láz oka onnan is eredt, hogy megtudták, miszerint a Diana-szépitőszerek nemcsak első-**bőrápoló** hatásuk rendű, toilette-czikkék, hanem kiváló is van. Nagyon természetes, hogy ezeket megtudva az egész országban éppen úgy, mint a fővárosban, tömegesen tódulnak a gyógyszerárakba, drogeriákba és vásárolják a Diana-crémet, Diana-szappant, Diana-pudert, melyhez **szarvasbőr is van csomagolva.**

Ára 75—75—75 krajczár. Postán utánvétellel titokban szállítja a főraktár.

ERÉNYI BÉLA Diana-gyógyszertára
BUDAPEST, VII. KERÜLET, KÁROLY-KÖRUT 5. SZÁM.

KÖVÉRSÉG

korai vénség, Mandor-port ha használná, nem lenne **kövér és elhajosodott** és sohase szenvedne **emésztési zavarokban**, azért kezeskedem, tekintélyes orvosi és vegyészeti bizonyítványokkal bizonyíthatom. Ne mulasztja el senki, akár **hölgy, akár férfi, a Mandor-port** csak egyszer megkísérteni és ha fenti állításom valótlannak bizonyul, **duplán visszaadom** az árát. Mandor vértisztító soványító por doboza **csekély 2 korona 80 fillér**, orvosi utasítás és bizonyítványok mellékelve. Utánvétellel vagy a pénz beküldése mellett portómentesen, dísz-**Mad. MANDL IDA, Budapest, Károly-körut 2/h. TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész, Király-utca 12.

MATTONI FÉLE
GIESSHÜBLER
Tormisszabodonyi
SAVANYÓVÍZ

VÉRSZEGÉNYSÉG,
étvágytalanság, sápkór, idegesség,
gyógyítására és gyenge gyermekek erős-
bitésére a leghatásosabb készítmény a
KRIEGNER-féle
TOKAJI CHINA VASBOR
Valódi 5 puttonos tokaji borból készül, tehát nem tévesztendő össze más készítménnyel. Rendkívül kellemes ízű, erősít, tisztítja és gyarapítja a vért.
Kis üveg **K. 3.20**, nagy üveg **K 6.**
FŐRAKTÁR:
KORONA-GYÓGYSZERTÁR
Budapest, Kálvin tér

Mattoni-féle Erzsébet sósfürdő

BUDAPEST — (BUDÁN). (Villamosvasuti állomás.)

Meglepő gyógyhatással bír különösen **női bajokban**, továbbá: alhasi és általános vérbőségben, verőcéri pangások esetén, máj- és lépbajokban, aranyérbén, stb. — **Idény április 15-től szeptember végéig.** 65 fürdőszoba. Számos, kelően berendezett, kényelmes vendégszoba. Vendéglő mérsékelt áru ételek- és italokkal.

Rendelő orvos: **Dr. POLGÁR EMIL.**

THE MUTUAL

NEW-YORKI ÉLETBIZTOSÍTÓ-TÁRSASÁG

Az intézet vagyona kitétt 1904. december 31-én

2,284.862,000 frankot.

A Mutual kötvényei a kiállítás napjától számított két év múlva **megtámadhatatlanok**. Ha a halál **öngyilkosság** vagy **párbaj** következtében áll be, a biztosított összeg már a kötvény egy éves fennállása után kifizetetik. A Mutual kötvényei **lakhelyre és utazásokra** nézve, valamint háboru esetén szárazon és vizen teljesítendő **hadi szolgálatra** nézve mindennemű korlátozástól mentve vannak. Azonkívül oly egyének, kik a cs. és k. közös hadsereg és hadi tengerészet, továbbá a **honvédség tartalékosai és a népfőkelők** mozgósítás és háboru esetére a Mutuálnál kötvényük **teljes összegéig** minden levonás nélkül biztosítva vannak, anélkül, hogy ezért külön díjat kellene fizetniük.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRIGAZGATÓSÁG:

Budapest, VI. kerület, Andrásy-ut 20. szám.

Miként lehet szép idomokhoz jutni?

A szép mell egyike a női szépség legelőkelőbb kellekének s azzal a természet nem igen pazarkodik. — A hölgyek örömmel fognak tudomást venni arról, hogy létezik egy teljesen ártalmatlan szer, mely a természetet gyöngéd módon kényszeríti, hogy ebben a tekintetben ne fukarkodjék. Ezen, a párisi előkelő hölgyvilágban előnyösen ismert szer a **Ratie-féle PILULES ORIENTALES** alkalmazása, mely a legelőkelőbb párisi orvosoktól ajánlva s tényleg bírják azon tulajdonságot, hogy a mell fejlesztik, ruganyosságát elősegítik, a szöveteket erősítik, a válcsonatok kiszögélését eltüntetik az által, hogy a mell idomainak általában teltséget kölcsönöznek. Hatása abban áll, hogy az ételek hízó alkatrészeit elősegítik s azok a mell környékén ülepednek le. Az egyszer elért eredmény minden külön kezelés nélkül megmarad.
A Ratie-féle PILULES ORIENTALES eltelő hatása folytán szép, üde arczbőrt és fiatal

kinézést kölcsönöznek és az egész testet fiatalítják. — Minden természethez alkalmazkodnak, a fiatal, fejlődő leány épügy használhatja, mint a kifejlett asszony és semmi körülmény között nem ártalmas.

Törvényileg védett védjegy. A körülbelül 2 hónapig tartó gyógymóddhoz könnyen lehet alkalmazkodni a nélkül, hogy a megszokott életmódot a legcsekélyebben meg kellene változtatni. Ára egy doboznak, használati utasítással, **6 kor. 45 fill.** (Szétküldés bérmentve, titoktartás mellett.) Utánvétellel **6 kor. 75 fillér.**

Ne fogadjunk el oly dobozt, a melyen nincsen az UNIO-védjegy s a mely a címken következő feliratot nem tartalmaz: **J. Partié Pharmacien, 5., Passage Verdeau, Paris.** Főraktár Magyarország és Ausztria részére: **TÖRÖK J. gyógyszer., Budapest, Király-utca 12.**